№ 149 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՅՈՒԼԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՅՈՒԼԻՍԻ № 149

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ՄԻՄԻ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Յուլիսի 9-ին, երկարատև ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց տէր-Աբրահամեան աւագ-քահանայի այրի

ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԲԵՆԿԼԵԱՆՑԸ,

որի մասին հանգուցեալի որդիքը իրանց ամուսիններով ծանուցանում են ազգականներին և ծանօթներին։ Ամբիծը՝ այսօր երեկոյեան ժամը 7-ին։ Յուղարկաւորութիւնը հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Էկզարխեսկայա, № 10, սեփական տուն) դէպի ս. Նշան եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։

503. 2—1

ՇՈՒՇԻ

Մատչելի գնով «Թօփխանա» շուկայի մօտ ԾԱԽՎՈՒՄ Է Հեւոն Վարազեանի քարաշէն երկյարկանի ՏՈՒՆԸ:
Գնելու պայմանների մասին դիմել Շուշում Գերասիմ Խուրլարեանին, կամ Վարազեանին՝ Պեատիգօրսկում, նամակով—Провалъ, дача № 13.

(օ.մ.) առ. 499. 15—2

ՊԱՏԻԺԸ ԲՈԼՈՐ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՊԷՏՔ Է ՄԻԱՏԵՍԱԿ ԼԻՆԻ

I

Դժուար էր հաւատալ այն ամենին, ինչ որ այսօր անցնում է Կ. Պօլսում, ազգային գործերի վարչութեան մէջ, եթէ միայն մենք փորձով ընտելացած չը լինէինք մեր տնաբոյս յեղափոխականների յանցաւոր գործելակերպին։

Հայ հասարակութիւնը իմացաւ Կ. Պօլսի մեր թղթակից Շառայլի նամակներից, տպված երէկվայ և այսօրվայ համարներում, որ մեր տնաբոյս յեղափոխականները, իմա դաշնակցականները, նորից դիմել են իրանց սիրեցեալ սիստեմին։ Ամեն անգամ, երբ նրանք հանդիպում են որեւէ անյաջող թեան, տապալվում են այս կամ այն ընտրական պայքարի մէջ, չեն կարողանում անցկացնել իրանց այս կամ այն ծրագիրը, նրանք փոխանակ հաշտվելու, փոխանակ օրինական և կոռեկտ միջոցների դիմելու՝ իրանց նպատակը առաջ քշելու համար, դիմում են խակոյն այն միջոցներին, որ յատուկ է միայն վայրագ բռնապետական ռէժիմին ու կառավարութիւններին, այն է բռնութեան. Նրանք մէջտեղ են հանում տեռորը՝ զէնքով և մահակով վախեցնելու սիստեմը։

Կ. Պօլսի հայոց խառն ժողովը, այսինքն ազգային կենտրոնական վարչութիւնը մի աննպաստ որոշումն է կայացրել դաշնակցականների համար. Եւ ահա մեր քաջարի յեղափոխականները, փոխանակ աշխատելու օրինական և լեգալ միջոցներով փոխել տալու իրանց համար աննպաստ որոշումը, դիմում են բռնութեան, սօփաներին, մահակներին։ Բռնութեամբ ստիպում են խառն ժողովին փոխել իր որոշումը։

Աշխարհիս մի փոքր ի շատէ քաղաքակիրթ երկրում կարելի է տեսնել, որ քաղաքական կուսակցութիւնները դիմեն այդպիսի դատապարտելի միջոցների։ Ոչ մի տեղ։ Այն ժողովուրդը, այն ազգը, որ թոյլ կը տայ այդպէս բռնանալ իր վրա, նա ինքն իր համար գերեզման կը փորէ։ Եւ Թիւրքիայի ամբողջ հայութեան համար ստեղծված է ներկայումս այսպիսի մի հարց. կարող է գոյութիւն ունենալ այդ երկրում ազգային վարչութիւն, կարող է գոյութիւն ունենալ Թիւրքիայի հայութեան համար ազգ. սահմանադրութիւնը, որ նոյնիսկ գազան Համիդները չը կարողացան ջնջել, եթէ իր հայ ժողովրդի մի փոքրիկ և աննշան մասը, բռնանալով, զէնքի և սօփայի զօրութեամբ բռնութիւն գործ դնէ և ստիպէ հպատակեցնել ազգային վարչութիւնը իր կամքին։

Ի՞նչպէս պէտք է լուծվի այդ հարցը։
Այդ մասին յաջորդ անգամ։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Ժամը 9 և 43 րոպէին ֆինլանդական երկաթուղով Վըբորգ մեկնեց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը, Պալատի մինիստր բարօն Ֆրէդէրիկս, արտաքին գործերի մինիստրութեան դիւանապետ բարօն Շիլլինգ և ֆլիգէլ-ադիւտանտ Բօյսման, շտալմէյստեր բարօն Վօլֆ, որոնք նաւով մեկնելու են ապա Շտանդարտ։

—

Րէյվ-Շտանդարտ.—Գալիս են պաշտօնական անձինք։ Երեկոյեան «Շտանդարտ» զբօսանաւի վրա Բարձրագոյն ներկայութեամբ կայացաւ ճաշ, որին ներկայ էին պալատական կոմսայք, Պալատի մինիստրը և Նոյնին Մեծութեանը ուղեկցող անձինք։

—

Պետերբուրգ.—Իշխան Կացուրան ընդունվեց մինիստրների խորհրդի նախագահից։

—

Տօկիօ.—«Կօկումինը» գրում է. «Այն պետութիւնը, որ սկզբունքով կը ճանաչէ անգլօ-եապօնական դաշնակցութիւնը, հանդիսանում է երրորդ դաշնակից»։ Նոյնն է ասում «Նիցի-Նիցին»։ «Խօցի-Սիմբունը» ասում է, որ թէև ռուս-եապօնական համաձայնութիւնը կայուն երևաց չինական փոխառութեան հարցում, բայց և այնպէս օգտակար է ցոյց տալ աշխարհին, թէ Հեռաւոր Արևելքում տէրեր հանդիսանում են միայն Ռուսաստանը և Եապօնիան։

Կայսրի առողջութիւնը չափազանց լուրջ երկիւղ է ներշնչում։ Հիւանդութիւնը բարդացաւ երիկամունքների բորբոքումով։

—

Սէուլ.—Կոմս Տէրաուչիի կեանքի դէմ մահափորձ կատարելու մէջ մեղադրվող 123 կորէյացիների դատը շարունակվում է երկու շաբաթից աւելի։ Բարօն Իւնչիխը և միւսները իրանց մեղաւոր չեն համարում և ժխտում են իրանց մասնակցութիւնը դաւադրութեան մէջ, յայտնելով՝ թէ իրանք նախնական քննութեան ժամանակ խոստովանվեցին ստիպողաբար։ Պաշտպանները պնդում են նոր վկաներ կանչելու վրա։ Դատարանը մերժեց։

—

Բերլին.—Կապիտան Կօստեվիչը երկու պաշտօնեաների ուղեկցութեամբ տարվեց Լայպցիգ։ Միևնոյն գնացքով Լայպցիգ մեկնեց նրա կինը։

—

Լոնդօն. — Համայնքների պալատ։ Չերչիլը պատճառաբանեց նաւատորմի համար պահանջվող գումարները, որոնք, մինիստրի ասելով, արգասիք են գերմանական ընդարձակ նաւակառուցման ծրագրի։ Մտադրութիւն կայ անգլիական դրահանաւերի թիւը 28-ից հասցնել 33-ի։ 1914 թւից Անգլիան կունենայ 5 նաւատորմ, բաղկացած 41 ռազմանաւից։ 4 նաւատորմերն էլ մշտապէս լինելու են կազմ ռազմի պատրաստ դրութեան մէջ։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
9 յուլիսի

Կ. Պօլիս.—Թէվֆիկ փաշան հրաժարական տուեց, որովհետև սուլթանը մերժեց նրա միջնորդութիւնը պարլամենտը արձակելու։

Մեծ վէզիր նշանակվեց Հազի-Մուխտար փաշան, շէյխ ուլ-իսլամ՝ Ջէմալէդդէնը, մինիստրներ—արդարադատութեան՝ Հիլմի փաշան, ներքին գործերի, Ֆէրիդ փաշան, զինուորական՝ Նազիմ փաշան, լեռնային և անտառային գործի՝ Արիստիդի, հասարակական աշխատանքների՝ Նորատունկեան, ֆինանսների՝ Զիա փաշան։

Պաշտօնապէս տեղեկացվում է, որ մեծ վէզիր Հազի-Մուխտար փաշան ստանձնեց իր պաշտօնը։ Մի քանի պորտֆէլները փոփոխվեցին նախկին հաղորդածի հետ. այսպէս՝ Նորատունկեանը նշանակվեց արտաքին գործերի մինիստր, Ջէվադ-բէյը՝ ժող. լուսաւորութեան մինիստր, Մեհմէդ փաշան՝ վակուֆների, Մահմուդ-Մուխտարը՝ ծովային։

Սուլթանը ցանկութիւն յայտնեց շուտով լուծել պլրանական հարցը։ Նոր մինիստրների Բ. Դուռ գնալու ժամանակ ամբոխը ցնծութեամբ ողջունում էր Քեամիլին և Հազիմին։

Ծովային մինիստրութեան մէջ պնդում են, թէ իտալական «Սաիկա», «Կլիմենէ», «Ջէնդաուրօ» և «Աստուէ» ականանաւերը, կառուցված 1905 թ., ջրասոյզ են արված։

—

Հօմ.—Ոսեֆանիի գործակալութեանը հաղորդում են Մէզուրատից, որ իտալացիք գեներալ Ֆարի հրամանատարութեամբ արշաւանք են սկսել թշնամու դէմ, որ առաջ է շարժվում դէպի Մէզուրատ օազիսը և բռնութիւններ են գործադրում տեղացի բնակիչների վրա։

Իտալացիք Գաէրանի մօտերը ընդհարվեցին 1500 թշնամու հետ. Վերջինս գլխովին ջարդվեց չորս ժամվայ կատաղի կռւից յետոյ։ Իտալացիները ունեցան 19 սպանված ու 87 վիրաւոր։

—

Բէնգազի.—Իտալական երեք բատալիօն ոմբակոծեց թշնամու 50 վրանից բաղկացած բանակը։ Բանակը ոչնչացաւ, բէդուինները բարձրացան լեռները։

—

Սալօնիկ. — Մակէդօնիայի զօրքերի օֆիցերները խորհրդակցութիւնների ժամանակ որոշում են չընդդիմադրել պալատի արձակմանը։

—

Ուսկիւբ.—Աջարլար կայարանի մօտ ուժանակով խորտակեցին Սերբիա մեկնող ապրանքատար գնացքը։ Մարդկային զոհեր չը կան։

—

Պրիզրէն.—Այստեղից ուղարկվեց մի վաշտ զօրք երկու լեռնային թնդանօթով այն չորս վաշտերին օգնելու համար, որոնց վրա յարձակում է գործել լիւմա ցեղը։ Ուղարկված վաշտը անկարող եղաւ օգնել զինուորներին և վերադարձաւ։ Լիւմա ցեղը գինաթափ արեց չորս վաշտերին։ Նրանց մայորի վիճակը յայտնի չէ։ Նահանգապետը փախաւ Տէզօվօ։ Չորս վաշտերը օֆիցերների հետ վերցրին հրացանները և մեկնեցին այստեղից դէպի իրանց տները։

Յեղափոխական գնդապետ Րիզա-բէյը գտնվում է Օստրօգուբում։ Զօրքերը համաձայնութիւն կապեցին ազգաբնակութեան հետ արգելք չը լինելու, որպէս զի յեղափոխականները ստանան ամեն ինչ, բացի ուտօնոմիայից։ Լիւմա ցեղը յարձակվում է քաղաքի վրա։ Պրիզրէնում տիրում է լիակատար անիշխանութիւն։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Հայ նոր կուսակցութիւն մը.—Վարչական նոր որոշումներ ու կռուէկ բայլեր.—Վարչութիւնը իր դիրքը կը փրկէ.

Կ. Պօլիս, 30 յունիս

Կ. Պօլսոյ մէջ Թունդ պահպանողական տարրեր, հնօրեայ հայերու խումբ մը, սահմանադրական-ռամկավար ծրագրին իսկ չափազանց ազատական գտնելով, որոշած են քաղաքական նոր կուսակցութիւն մը կազմել։

Այս կուսակցութեան կազմութեան նախաձեռնարկ եղած են Թեքիրդաղի մէբուսը, Յակոբ Պօյաճեան, դատաւոր Յարութիւն Մոստիչեան, Սարգիս Սուէն, Հայկ Խօճասարեան, դոկ. Տաղաւարեան, Խաչիկ Սըվաճեան, Պարգև Փափազեան, Ներսէս Օհանեան և այլք, որոնք երէկ ըրին առաջին գումարումը և խորհրդակցեցան ծրագրին վրայ։

Երբէք հաւատք չունինք այս կուսակցութեան յաջողութեան համար, վասնզի անիկա յետադիմական ծրագրի մը ընդգրկումը պիտի ըլլայ։

Գոյութիւն կուսակցութիւններէն սահմ.-ռամկավարութիւնը ամեն կերպով նպատակայարմար էր, սակայն անոր հանրավարական ծրագիրը անհաշտ կուտայ այս Թունդ պահպանողական հայերուն և եթէ այսպէս ամեն առտուն կանուխ ելլող կուսակցութիւն մը ստեղծելու աշխատի, կազմակերպութեան դէմ կազմակերպութիւն հանելու ծրագրով, որքան հայ՝ այնքան քաղաքական կուսակցութիւն պիտի ունենանք մօտ ժամանակներու մէջ, ինչ որ բաւական ծիծաղելի պիտի ըլլայ։

Սակայն անոնք պէտք էին մտածել, թէ նոր կուսակցութիւն մը կազմելու համար մեծ ջանքեր ընելու պէտք է, և այդ նախնական աշխատութիւնները գէթ ինայուած պիտի ըլլային, եթէ գոյութեան կուսակցութիւններէն ամենէն նպատակայարմարին ույժ տալու ծրագիրը ընդունէին։

Որքան որ ձախող ծրագիր մը ըլլայ նոր կուսակցութիւն մը կազմելու գաղափարը, սակայն նկատելի է, թէ անիկա քայլ մըն է դէպի բարւոքում, դէպի յառաջդիմութիւն։

Վերջապէս ինքզինքնին չէզոք և անկուսակցական հռչակող կարգ մը մարդիկ կուգան սա եզրակացութեան, թէ չէզոքութիւնը վատութիւն մըն է և անկուսակցական ըլլալը ոչ թէ առաքինութիւն մը, այլ ոճիր մըն է, վասնզի ազատ ասպարէզ տալ է կուսակցականներուն։ Հետևաբար իրենք ալ զգալով կազմակերպուելու պէտքը, իրենք ալ հարկ կը զգան կուսակցական ըլլալու պէտքը, պայքարելու համար այդ միւս կործանարար տակտիկ մը ընտրող կուսակցութիւններու։

* * *

Այս առտու վարչութեան ատենապետը, ինչպէս նաև անդամներէն ոմանք պատրիարքին հետ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Երուսաղէմատան մէջ, Տ. Պ.......ս հայութեան մէջ տիրող դժգոհութիւնը արդէն առաջ բերած է վարչական գուշակուած տագնապը։ Քաղաքական ժողովի անդամներէն մէկ քանին ղրկած են իրենց հրաժարականը պատրիարքին, քաղ. ժողովի որոշումը խեղաթիւրուած ըլլալուն համար։

Վարչութեան ներկայ անդամները անմիջապէս քննութիւն կատարելով հաստատեցին, թէ երբ վարչական որոշում լրագրաց հաղորդուած տեղեկութիւնը, որով չեղեալ կը համարուէր վարչական նախորդ կարգադրութիւնները, պատրիարքարանի դիւանին մէջ չէին խմբագրուած, այլ «Ազատամարտի» լրաբեր Ներսէս Փափազեանի (Նախկին Մաշտոց վարդ.) կողմէ, որ փոխանորդի կողմէ հարցաքննութեան կոչուած էր։ Փափազեան այդ տեղեկութիւնը վարչութեան ատենապետ Գէորգ Արսլանեանի թելադրութեամբ խմբագրած ըլլալը պնդած է, սակայն Արսլանեան բացէ ի բաց հերքած է իր կողմէն այս տեսակ թելադրութիւն մը եղած ըլլալը։

Հետևաբար կը հասկցուի, թէ վարչութեան անդամները ընաւ տեղեկութիւն չունէին իրենց նախորդ որոշման ջնջումէն։ Պատրիարքն ինքն ալ իր կողմէ այս տեսակ խոստում մը կամ կարգադրութիւն եղած ըլլալը յայտած է։

Ժողովականք՝ արժանապատուութեան խնդիր ընելով այս գործը՝ հրաժարող անդամներուն պիտի ծանուցանեն վարչութեան որոշման անեղծ մնացած ըլլալը և այս մասին իրենց ձեռք առած միջոցները։

Ազգ. իշխանութեան արժանապատուութիւնը պահպանելու համար վարչութիւնը երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ որոշեց՝ Թակրիրով մը ներքին գործերու մինիստրութենէն խնդրել, որ բոլոր ազգային ժողովներու և խորհուրդներու գումարմանց ատեն ոստիկանական հսկողութիւն գործադրուի ժողովատեղիներու շուրջը։

Պատրիարքը անմիջապէս այս Թակրիրը ստորագրելով ղրկեց Բ. Դուռ։

Դարձեալ որոշուեցաւ մամուլի միջոցաւ և շրջաբերականներով բոլոր գաւառական առաջնորդարաններու և գաւառական ազգային իշխանութեանց հրահանգ տալ, որ առաջնորդարանի ժողովները ճնշումէ և բռնութենէ ազատ պահելու համար՝ միշտ դիմում ընել ոստիկանութեան և ոևէ յարձակում կառավարական ույժերու միջոցաւ ցրուել տալ։

Դարձեալ որոշուեցաւ պարտաւորիչ կերպով հարկադրել ազգային իշխանութիւնները, որ բոլոր ընտրական գործողութիւններու ատեն ոստիկանական ույժ հրաւիրեն՝ քուէտուփերու դէմ յարձակմանց առաջքն առնելու համար և ընտրական գործողութեանց անկաշկանդ ու անկախ գործադրութեան համար։

Ի վերջոյ, երբ դաս ու խրատ, որոշուեցաւ չորեքշաբթի օրուան խայտառակութեան հեղինակներու պատժուիլը պահանջել կառավարութենէն՝ զանոնք իբր ըմբոստ և խռովարար մատնանիշ ընելու համար։

Ազգ. վարչութիւն և պատրիարք յականէ և յանուանէ պիտի մատնանշեն մի առ մի բոլոր անոնք, որոնք չորեքշաբթի օր յանդգնած էին Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ դուռները գոցել, պատրիարքարանի պաշտօնեաները ծեծել, և վարչութեան սպառնալիքներ ընել։

Ընդհ. դատախազին անկ է ասկէ յետոյ կայսերական իրադէով ազգային կրօնականկրթական ներքին գործոց վարչութեան համար տրուած օրէնքին դէմ ըմբոստացողներուն օրինական և կանոնական պատիժները տալ։

Այս կարգադրութիւններով հարկ է ըսել թէ վարչութեան խախտած վարկը գէթ մասամբ կը վերահաստատուի և իրեն դէմ եղած ծանր դժգոհութիւնները կը մեղմանան և կը տկարնան։

Հաւանական չէ, որ այս կտրուկ և վճռական քայլերը առնելէ յետոյ վարչութիւնը տապալելու միտումը դեռ գոյութիւն ունենայ ազգային շրջանակի մէջ, մանաւանդ կեդրոնի կուսակցութեան մէջ։

Ամեն պարագայի մէջ, սակայն, ազգ. ժողովի առաջիկայ ուրբաթ օրուան նիստէն յետոյ կարելի է վճռել վարչութեան դիրքը։

Շառայլ

ՀՈԿՏ. 13-Ի ՏՕՆԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ ՎԱՆՈՒՄ

Վանից, յունիսի 20-ից, հետևեալն են գրում՝ հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և հայկական տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանի տօնակատարութեան մասին.

«Վանի Հայկական Բարեսիրական Ընկերութիւնը, ասկէ մօտ մի ամիս առաջ նախաձեռնարկ եղաւ Վանի մէջ տօնել հայկական տպագրութեան 400-ամեակը։ Բայց որպէսզի աւելի արդիւնաւոր, ճոխ և համայնական լինէր տօնակատարութիւնը, հրաւիրեց տեղական քաղաքական կուսակցութիւններէ, ընկերութիւններէ, խմբագրութիւններէ և դըպրոցներու ներկայացուցիչներէ լիազօրներ, ինչպէս նաև ժողովուրդի մէջէն քանի մը ականաւոր անձինք՝ խորհրդածելու այդ խնդրոյն շուրջ, նոյն Ընկերութեան մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Հանդէսը յետաձգուեցաւ առաջիկայ աշնան (երևի բուն Մայր Աթոռոյ կարգադրութեան, երբ համազգային մի տօն կատարելու հոկտ. 13-ին)։

«Յիշեալ Ընկերութիւնը նպատակ ունի այդ տօնի առթիւ իր նոր հաստատած տպարանէն ի լոյս ընծայել հայկական հնութեանց գեղեցիկ պատկերազարդ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՕՆԻԶՄԸ *)

(Սօցիալական խոհեր մի բանակուի առթիւ)

II

Պրօֆ. Հառնակը արտասանել էր այս տարվայ մայիսի վերջին Էսսենում կայացած աւետարանական-սօցիալական կօնգրէսին մի վերին աստիճանի կրքոտ ու պարզապէս հայհոյանքներով լի ճառ այնպիսի դէմքերի հասցէին, որոնցով հպարտանում է այսօր բնագիտութիւնը ոչ միայն Գերմանիայում, այլ և ողջ քաղաքակիրթ աշխարհում,—պրօֆ. Էրնստ Հէկկելի, Վիլհելմ Օստվալդի և ամբողջ մօնիստական բունդի հասցէին։

Բաւական է երկու խօսքով վերյիշել, թէ ինչ բան է և ի՛նչ հասարակական կոչում ունի աւետարանական-սօցիալական (այստեղ թիւրիմացութեամբ գործածվող «սօցիալական» բառը թող ընթերցողը կարդայ չակերտների մէջ) խմբակցութիւնը, որ-

*) Տես «Մշակ» № 148.

պէտք է պարզ լինի հիմնապէս, թէ ո՞ր գաղափարի որդիքն են նրա ճառախօս ու ղեկավար իդէօլօգները։

Երկու փունկցիաների է բաժանված այդ կոչումը, որոնց մեխանիզմը լարվում է ոչ թէ որևէ պօզիտիվ աշխատանքի համար, այլ բացառապէս «սրբագործված» կարգերի և տրադիցիօնէլ աշխարհահայեացքի մահացու թշնամիների դէմ կռիւ մղելու համար։

Այդ թշնամիներն են սօցիալիզմը և մօնիզմը։

Հասարակական ռէակցիայի պատենտաւոր մատուրականները՝ միացած գրպանի ու տւանդական արտօնութեան արիստօկրատիայի հետ, խմբակցած իրանց՝ մտավախ միջակութիւնների շահախնդիր մի փոհմակի —որի սօցիալական միջավայրը գերմ. Միքէլների տիպեր արտադրելու շնորհքն ունի միայն—փութկոտ եռանդով կառուցանում են բլուրներ՝ իրանց «հրէշաւոր» անտիպօդների առաջընթացութեան ուղին խոչընդոտելու համար։ Աւա՜ղ, խայտառ զուրկ լինելով ապառաժային կարծր էլեմենտներից և թրծուն նիւթից՝ դիւրին փլում ու քայքայվում են աւազախառն տարրերից գլուխ բերած այդ բլուրները՝ մօնիստական ու սօցիալիստական շարժումների առաջարշաւ յորձանքների նոյն իսկ շատ թոյլ հպումներից։

Ի՞նչ անել, այլ ևս ի՞նչ եղանակով ու միջոցներով կռուել։ Ոչ ազգ ու հայրենիք, ոչ կրօն ու եկեղեցի, ոչ գա՞հ ու սրբութեան սեղան և այլ նման «սրբութիւններ» անուններ՝ անզօր եղան յետ կանգնեցնել թէատի «մոլորված» զաւակներին՝ Դարվինի ու Հէկկելի, Մարքսի ու Էնգելսի «խռովայոյզ», «անիծեալ» ուսմունքներից։

Մնում է դիմել հրապարակական ծամածռութիւնների և չեշտակի, ohne pardon հայհոյանքների։

Առաջին դերը աստուածաբանական նոր հերոսագրութեան էջերում՝ ինքնակամ ըստանձնեց նորին պայծառափայլութիւն պրոֆ. Հարնակը։

Ի՞նչ կասէք, ընթերցող, երբ ծանրախոհ գիտնականի համբաւ վաստակած մէկը, ակադեմիական արդէն ծերունազարդ գործիչը, թոյլ տայ իրան կօնգրէսային բարձրակոչ ճառի մէջ իր գիտնական հակառակորդների (և միաժամանակ պաշտօնակիցների, իբրև պրոֆէսօրների) հասցէին դըպրոցական անսանձ տղայի լուտանքներ թափելու։ Այնպիսի արտայայտութիւններ, ինչպէս են՝ «յանդուգն», «լիրբ», «դատարկաբորոններ», «անարժէք ոչնչութիւններ», «ոչ թէ աշխարհահայեացք ստեղծել, այլ պատէ-պատ զարնվել», «յիմար փրազներ» և այլն և այլն, որ «ազատամիտ» աստուածաբանութեան շէֆերից մէկը առանց քաշվելու՝ ընդհակառակը առանձին ոգևորութեամբ դուրս նետեց մօնիզմի և մօնիստների հասցէին—իսկ դա նշանակում է նորագոյն բնագիտութեան փայլուն ներկայացուցիչների հասցէին—դատն կօնգրէսիստների որոտալից, ցնծօնաբարեւ (յօգուտ ռեֆերատի) ծափահարութիւնները։

Ճառախօսը արժանի էր իր ունկնդիրներին։ Եւ այդ հանգամանքը վկայում է միայն, որ Հարնակը անձնական խծբծանքների թատերաբեմ չէր դարձրել իրանց կօնգրէսը, այլ նա կօլլեկտիվ արտայայտիչն է հանդիսացել իր հաւատակիցների, իբրև թէօրետիկ իդէօլօգ մի այնպիսի մեռնող աշխարհահայեացքի, որի կատարեալ սնանկութեան փաստը վաղուց է արձանագրըված՝ գիտական որոնումների բնական մըրցութեան պրօցեսում։

Ողջ ազատամիտ մամուլը, չը խօսած դեռ սօցիալիստականի մասին, դառն իրօնիայով շուացրեց նորին պայծառափայլութեան աւելի քան մանկամիտ վարմունքը։ Իսկ մօնիստները, ամենից առաջ նրանց բունդի նախագահ՝ հռչակաւոր քիմիկոս-փիլ. Վիլհէլմ Օստվալդը, ինքնագիտակից ու վստահ մարդու անուշ ժպիտը բերնէրին՝ ողջունեցին և շնորհակալութիւն յայտնեցին Հարնակին, որ սա անգիտակցօրէն ագիտացիա է մղում յօգուտ մօնիզմի։ Այդպէս է միշտ թոյլ, գաղափարազուրկ հակառակորդների դիրքը։ Ինչպէս որ Վիլհելմ կայսրը իր անտակտ ճառերով ջուր է ածում շարունակ սօցիալիստների ջրաղացի վրա և վերջիններս միայն հրճուանքով ողջունում են փառաւոր ագիտացիայի յաւելեալ նիւթերը, այնպէս էլ ներկայ դէպքում Հարնակի ծամածռութիւնները ոչ միայն իջեցնում են նրա անհատական հեղինակութեան արժէքը, այլ և նա դրանով յայտարարում է իրան՝ որպէս մտածողի՝ սնանկ ու անկարող՝ գիտական բանակռիւը փաստական լըջութեան սահմաններում վարելու։ Մի աւելորդ անգամ ապացուցեց Հարնակը, որ տարբերութիւնը աստուածաբանական «ազատամիտ» և խաւարամիտ ուղղութիւնների միջև աննկատելիօրէն չնչին ու մակերևոյթային է և բոլորի համար համարժէք ունի տակաւին աստուածաշնչային առասպելը ստեղծագործութեան մասին՝ իր «Աստուած ասաց և եղև» բացարձակ եւ անպայմանական դեվիզով։

B. Intimus

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ընդհարում վիճելի հողի պատճառով

Ննգի, 5 յուլիսի

Ահա 6 տարի է, ինչ Շուշու գաւառի Ննգի և Շօշու գիւղերի բնակիչները անընդհատ ընդհարվում են «Ալբալի» կոչված վարելահողերի համար։

«Ալբալի» հողերը, որոնք գտնվում են Շուշի քաղաքից 50 վերստ հեռաւորութեան վրա, իրանց ցածր դիրքի պատճառով ունեն տաք կլիմա, պարարտ հող, ուստի և մեծ յարմարութիւն են ներկայացնում այդ շըրջանի գիւղացու համար մշակման դէպքում։ Վարանդայի գիւղացիների սեփական հողերը գտնվելով բարձրաւանդակի վրա՝ ունեն ցուրտ կլիմա դրա համար էլ դրանք համեմատաբար պակաս արդիւնք են տալիս. շատ անգամ էլ անսովոր ցրտերից սերմացուն ոչնչանում է և ցանքսերը մնում են անօգուտ։ Ահա այս պատճառով է, որ բոլոր գիւղացիութիւնը «Ալբալի» վրա նայում է որպէս իր կեանքի ամենագլխաւոր աղբիւրի վրա, և այդ հողերը դարձել են նրանց մէջ կռւախնձոր։

Անցեալ յունիսին երբ Ննգեցիք ու շօշեցիք հունձ էին անում այդ հողերում, վերջինները իրանց տանուտէրոզ օգնականի առաջնորդութեամբ առաջիններից պահանջեցին վիճելի հողերի վրա ցանած ցորենի խուրձերը։ Երբ սրանք մերժեցին, այն ժամանակ երկու կողմերի մէջ տեղի ունեցաւ կատաղի կռիւ, որը վերջացաւ նրանով, որ երկու կողմից էլ շատերը վիրաւորվեցին. Շօշեցիներից դաշտոյ մերկացնող եղաւ և վիրաւորեց մի Ննգեցու, բայց տեղական մասի պրիստաւի բացակայութեան պատճառով յանցաւոր մնաց առանց պատժի։ Այս կռիւները էլի կրկնվելու են, քանի որ այդ հողերի գործակատարը՝ գիւղացիների սեխլով, անբարեխիղճ է գտնվում իր պաշտօնում և սրանրա կողմն է պահում։ Իսկ տեղական կառավարութիւնն էլ դրա վրա նայում է մատների արանքով։

Ստեփան Վարդանեան

—

Ներկայ տարվայ բերքը

Շուշի, 4 յուլիսի

Ղարաբաղի ներկայ տարվայ պտղաբերութիւնը յոյժ գովելի է։ Բնութեան արհաւիրքը՝ կարկուտը խայտառ ոչնչացրել է Պտրեցիք, Խանցկ, Դաշբուլաղ, Հիլիս, ռուս Սուսոմինսկի, Խնձրստան, Ղլլաղ և Սէյդիշէն գիւղերի հացաբոյսերը։ Կարկուտը մի այնպիսի ժամանակ եկաւ, երբ արտերը հասունանալու վրա էին, և հասկերը ջարդ ու փշուր անելով՝ ցորենը թափել է գետնին։ Կարկտահար արտերը գերանդիով հարվել են դարման դարձնելու համար։ Բնութեան տուած այս հարուածը այնքան էլ ծանր չէ և անկարող ճնշում գործել օր օրի վրա իջնող հացաբոյսերի գների վրա։ Առհասարակ կենսական մթերքների գինը բարձրանում է լեռնային գօտիներում, ուր ապրող գիւղացիները հաց սակաւ ստանալով հարկադրված են լինում օգտվել դաշտավայրերի շուկաներից։

Այս տարի լեռնային գօտիներում ապրող գիւղացիութիւնը ունի բաւական հաց և կարիք չի զգայ դիմել շուկաներին, ապա ուրեմն պահանջներ չը լինելով գները կը մնան իժման աստիճանի վրա։

Առ այժմ գարին ծախվում է 60 կօպէկով պուդը, ցորենը 80 կօպէկից մինչև 1 ռուբ. 20 կ., բայց հաւանական է ենթադրել, որ կալսկալը վերջանալուց յետոյ գարին կը կանգնի 30—40 կօպէկ, ցորենը 70—80 կօպէկ գների վրա։

Դաշտավայր տեղերում կալ են կալսում, միւս մասը կը կալսվի, երբ քօչւորները կը վերադառնան լեռներից։ Լեռնային մասերում հունձը կը վերջանայ 15 օրից յետոյ և կը սկսվի կալսկալը։

Այսպէս 1912—1913 թւի շրջանում Ղարաբաղը ունի բաւական հաց և հարկ չի ունենայ դիմել օտար շուկաներին։

Թութ չը կար, ուրեմն չը կայ և օղի։ Միւս մրգեղէններն էլ շատ սակաւ են։ Եղանակները մինչև այսօր անցնում են բաւական նպաստաւոր գիւղական աշխատանքները վերջացնելու համար։ Պետ.

—

Կօնսերվների արդիւնաբերութիւնը Թեմիրխան-Շուրայում

Թեմիր խան-Շուրա, 27 յունիսի

Քաղաքս առողջապահութեան տեսակէտից խիստ աննպաստ պայմաններումն է ապրում։ Շոգ է ու ջրի սակաւութիւն, որը քրօնիկական ցաւ է տեղիս համար։

Մաքուր ջրի կարօտ ենք։ Իսկ ինչ է մըտածում արդեօք քաղաքային վարչութիւնը այդ կենսական ամենակարևոր խնդրի մասին մինչ նա չէ զգում այդ պահանջը։

Այստեղ կօնսերվ պատրաստող յայտնի գործարանատէրերը թուրքեր են, որոնք առևտրական մեծ շրջանառութիւն ունեն։ Նրանք դրսից ահագին թւով գնորդներ ունեն, որոնց համար մեծ քանակութեամբ կօնսերվ են արտադրում։ Ինչպէս պատմում են, այժմեան թուրք հարուստ կօնսերվի գործարանատէրերը դեռ սրանից 10 տարի առաջ, երբ պտուղները անհամեմատ էժան են եղել և գործի ձեռնարկողները քիչ, կարողացել են ձեռք բերել ներկայ նախանձելի հարստութիւնը։

Կան և կօնսերվ պատրաստող հայեր, որոնք սակայն իրանց սուղ կարողութեան համեմատ գործ սկսելով՝ ոչ թուրքերի դիրքն ունեն և ոչ էլ նրանց մեծ շրջանառութիւնը։

Պէտք է ասել, որ այստեղ պտուղները գնորդների մէջ եղած կօնկուրենցիայի պատճառով՝ համեմատաբար ուրիշ քաղաքներից թանգ գնով են ծախվում։ Ա.

ՄԵՂՐԵՑՈՒ ՑԱՒԵՐԻՑ

—

Մեղրի, 2 յուլիսի

Մեղրին հին աւաններից մինն է։ Նա այնքան է սակաւահող և հողը մանր բաժինների դարձված, որ բնակչութեան թիւը կրկնապատկվելով սեղմվել է և հողազուրկ դասակարգ, եթէ հաշւի չառնենք 1/2, 1/4 օրավար հող, ապրելու անակ ունեցողները։

Անցեալ դարի 60-ական թւականներից ցայսօր առանց հանգիստ տալու ամեն տարի բամբակ և այլն ցանելով հողը բոլորովին ուժասպառ է եղել, այնպէս որ այժմ ոչ մի բոյս ազատ չէ զանազան անկային հիւանդութիւններից և թշնամի միջատներից ու գեռուններից։

Մեղրու հողը այժմ նման է անսունդը պակաս մի տկար մօր, որի ստինքից, կաթի փոխարէն, մանուկը արիւն է ծծում, ծծում է, որովհետև ստամոքսի պահանջ է....

Մեղրեցիների մեծ մասը իրանց ընտանիքը կառավարում են կէս իրանց հողից ստացած եկամուտով և կէս ընտանիքի պանդուխտ անդամների դրսից ուղարկած միջոցներով. շատ աննշան մասն է կարողանում իր եկամուտով ապրել, գոյութիւնը քարշ տալ։ Կայ և մի դասակարգ, որ դրսում աշխատում և ուղարկում է գիւղ, ընտանիք պահում, ինքը կարօտ՝ ընտանիքի գոյութիւնը քարշ տալիս։

Մեղրին այսօր ունի մեծ թւով պանդուխտներ և գաղթականներ. թէ առաջինի, թէ վերջինի մեծ մասը զբաղվում են վաճառականութեամբ։

Հասարակութեան գիտակցող մասը անընդունակ եղաւ մինչև օրս համայնական միացած ուժերով մի գաղթավայր ձեռք բերել և գիւղի մի մասը այնտեղ գաղթեցնել տալ։ Ժամանակ է սակաւահողներին՝ ձեռք վերցնել Մեղրէից և փնտռելու մի որևէ հողաշատ գաղթավայր։ Այժմեան Մեղրին, իր ունեցած հողով անկարող է կերակրել 226 ծուխ մօտ 1500 շունչին։ «Մէկ մարդու բաժին հացը երկու մարդուն քաղցած կը պահի»։ «Մարդը փնտռում է՝ ուր լաւ է, իսկ ձուկը՝ ուր խոր է»։ Փնտռեցէք ուր կայ բարեբեր և շատ հող, քանի դեռ շատ ուշ չէ։

Մեղրու պանդուխտների մէջ արժէ յիշել «Տարօն» ընկերութիւնը, որը ունի մի քանի բաժանմունքներ Անդրկասպեան երկրի Կրասնովոդսկ, Մերվ, Սամարղանդ, Կոկանդ, Անդիժան և Նամանգական քաղաքներում. միացած ուժերով գործ առաջ տանելու ղեկավար և ղեկավարվելու ընդունակ, համեբաշխ տէր-անդամների շնորհիւ այդ ընկերութիւնը տարէ-տարի բարգաւաճում ու առաջադիմում է։ Այդ ընկերութեան բաժանմունքներում այժմ մօտ 40 մեղրեցի ծառայողներ կան, որոնց վրա, տէրերի կողմից, օրինակելի հսկողութիւն կայ՝ թէ բարոյականի և թէ ֆիզիկականի վերաբերմամբ։

Ով նրանց մօտ մի քանի տարի ծառայել է՝ մի կտոր հացի է տիրացել։ Նրանց մօտ ծառայողները կամայականօրէն չեն արձակվում և հիւանդանալու դէպքում բժշկական խնամք է տարվում ծառայողների վրա։ Այդ նոյն ընկերութեան օրինակը եղաւ մի խեթան տարվայ սկզբում Մեղրիում սպառողական ընկերութիւն հիմնելու։ Թւում էր, որ ամբողջ հասարակութիւնը, մի սիրտ, մի հոգի դարձած, կը խմբվէր այդ ընկերութեան շուրջը և ամեն կերպ կաջակցէր նրա բարգաւաճմանը...

Սպասվում էր և այն, որ գոյութիւն ունեցող խանութպանները, յանուն ընդհանուր շահերի, վերջ կը տային իրանց խանութներին և «Տարօն» ընկերութեան անդամների պէս իրանց բաղդը կը փնտռէին գիւղից դուրս՝ այն գիտակցութեամբ, որ իրանք էլ այդ նոյն հասարակութեան անդամներն են։ Սակայն նրանք այդ չը հասկացան և գործին արգելք եղան. իսկ անգիտակից մասսան, իր տուած օգուտներով, դեռ շարունակում է պահպանել մանաւոր խանութպանների գոյութիւնը։

Ժամանակ է Մեղրու հասարակութեան ուշքի գալու. առանց սպառ. ընկերութեան գոյութեան նա յաւիտեան կորած է։

Ցանկալի է, որ մեր պանդուխտ հայրենակիցները, ըմբռնելով միացած ուժերով գործը առաջ տանելու օգտակարութիւնը և «Տարօն» ընկերութեան օրինակը աչքի առաջ ունենալով, ձգտէին նոյնանման ընկերութիւններ կազմակերպել, իրանց գործերի մէջ մտցնել Մեղրու աղքատ դասակարգի որդոց, որոնք մի կտոր հացի համար, սովված, 13—14 տարեկանից դիմում են պանդխտութեան, անտէր, անտիրական։ Այդպիսով նրանք մի մեծ բարութիւն արած կը լինեն իրանց հողազուրկ հայրենակիցներին։ Ե. Վարդանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Վատացին խնդրատուներին ընդունում է Փոխարքայի դիւանատանը չորեքշաբթի օրերը առ. ժ. 10-ին։

✦ Հաղորդեցինք, որ Նահանգապետը, քաղաքագլուխը և մի քանի ինժեներներ մեկնեցին Ծալկայի ջրերը դիտելու համար։ Վերադառնալով, յիշեալ անձինք պատմում են, որ ջրի քանակը այն աստիճան առատ է, որ եթէ 10 միլիօն դոյլ ջուր բերվի Թիֆլիս, ոչինչ չի պակասի. ընդհակառակն, բարութիւն կը լինի տեղացի ազգաբնակութեան համար, որովհետև աւելորդ ջուրը այլ ևս ճահիճներ առաջ չի բերի։ Ջրի սառնութիւնը ըստ Ցելսիուսի հասնում է 6°-ի և իբրև խմելու ջուր շատ համեղ է։ Այս կլիմակի նոյն անձինք կը մեկնեն դիտելու նաև Նատախտարի ջրերը, որոնք գտնվում են Թիֆլիսից 25 վերստ հեռաւորութեան վրա,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԵՄԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ 1911/1912 ՈՒՍՈՒՄՆ. ՏԱՐՈՒՄ

I

Նորին Վեհափառութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե.-ի հրամանագրութեան համաձայն՝ Ղարաբաղի թեմի կառավարիչ Զաւէն վարդապետի կողմից հրաւիրված լինելով հսկողութիւն անելու Ղարաբաղի հայոց եկեղ.-ծխ. դպրոցների վրա որպէս թեմական տեսչի պաշտօնակատար, սրանով պարտ եմ համարում հայ հասարակութեան գիտակից մասի և կրթական գործով հետաքրքրվողների առաջ դնել այն, թէ իմ պաշտօնավարութեան ընթացքում ինչպիսի անտեսական ու բարոյական վիճակի մէջ գտայ հայ դպրոցը, գիւղական ուսուցչին, դպրոցների հոգաբարձուներին և թէ ինչպիսի և ինչ կրթութեան տէր մարդկանց է յանձնված գիւղական մանուկ սերնդի դաստիարակութեան գործը, ինչպիսի յարաբերութիւն և ի՞նչպիսի վերաբերմունք ունի գիւղական ազգաբնակութիւնը դէպի դըպրոցական հիմնարկութիւնները և կրթական գործը և թէ ինչ արբի մի տարվայ պաշտօնավարութեանս ընթացքում։

Շրջագայութիւնս սկսել եմ Վարանդայից նոյեմբերի 1-ին և անցել Դիզակի, Խաչէնի ու Ջրաբերդի գաւառները։ Այդ գաւառներում դպրոցներ ունեն հետևեալ գիւղերը.

Քեաթուկ.—Դպրոցը միդասեան է, ունի երեք բաժանմունք 59 սովորողներով, որոնցից 32-ը տղաներ են, իսկ 27-ը՝ աղջիկ։ Դասատուն է պ. Սարգիս Տէր-Դաւթարեանը, որ աւարտել է Երևանի թեմականը, ուսուցչութեան երրորդ տարին է այստեղ. ստանում է տարեկան 480 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի բոլոր ծախսերը հոգում է հարուստ պ. Աբամեանը. ուսումը ձրի է։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է, ընդարձակ ու զարդարված մի քանի նկարներով, ունի գրադարան մօտ 200 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով, ստանում է մի քանի հայերէն թերթ և մի ռուսերէն օրագիր։

Փրջամալ.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 62 սովորողներով, որոնցից 48-ը տղաներ են, իսկ 14-ը աղջիկ։ Դասատուն եղել է պ. Յակովբ Յակովբեանը, որը զինւորական ծառայութեան պատճառով յունվարից թողել է դպրոցը. նրա փոխարէն նշանակվել է պ. Աղասի Աստուածատրեանը, որը աւարտել է Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը. այստեղ պաշտօնավարում է առաջին տարին. ստանում է (յունվարից) 300 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, Բ. Հ. Կ. Միութեան նպաստից (380 ր.), ծխական տուրքից (100 ր.) և բարերար պ. Բահաթրեանի նպաստից (50 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է (120 ր.), երկյարկանի, բաղկացած մի սենեակից, լուսաւոր ու մաքուր, չունի գրադարան, չէ ստանում և ոչ մի թերթ։

Վարազաբուն.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 43 սովորողներով, որոնցից 33-ը տղաներ են, իսկ 10-ը աղջիկ։ Դպրոցն ունի երկու դասատու. 1) պ. Գրիգոր Առստամեան, որ աւարտել է Շուշու թեմական դպրոցը, այստեղ առաջին տարին է, ստանում է 540 ր.։ 2) Տիկ. Աստղիկ Առստամեան, պարապում է ձեռագործի դասերը և ստանում է 150 ր. ռոճիկ։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, ծխական տուրքից (200 ր.), Բ. Հ. Կ. Միութեան նպաստից (180 ր.)։ Դպրոցն ունի սեփական շէնք, որը հին է, խոնաւ ու անմաքուր, բաղկացած է մի ընդարձակ սենեակից, որը զարդարված է բազմաթիւ կենդանաբանական ու մարդակազմական նկարներով, ունի գրադարան 200 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով, ունի դասական մի շարք պարագաներ, չէ ստանում ոչ մի թերթ։

Դաղրագ-Միրիշանլու.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 50 սովորողներով, որոնցից 45-ը տղաներ են, իսկ 5-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Կարապետ Յովհաննիսեանը, որը աւարտել է Շուշու քաղաքային դպրոցը, ուսուցչութեան առաջին տարին է, ստանում է տարեկան 400 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի բոլոր ծախսերը հոգում են յայտնի հարուստներ Աղամեանները ամեն տարի վճարելով 600 ր., կայ թեթև աշակերտական թոշակ և ծխական տուրք (60 ր.)։ Դպրոցը ունի սեփական շէնք (կից եկեղեցուն), որը միյարկանի է, բաղկացած մի ընդարձակ սենեակից, որ զարդարված է բազմաթիւ նկարներով ու քարտէզներով, ունի գրադարան 200 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով, ստանում է «Մշակ»։

Միրիշէն.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 27 սովորողներով, որոնցից 20-ը տղաներ են, իսկ 7-ը՝ աղջիկ։ Դասատուն է պ. Անաստաս Մելիք-Փարսադանեանը, որը աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը, ուսուցչութեան երկրորդ տարին է, այստեղ ևս երկրորդ. ստանում է տարեկան 480 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, Կուլտուրական Միութեան նպաստից (300 ր.) և ծխական տուրքից (150 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է (45 ր. տարեկան), երկյարկանի, մաքուր ու լուսաւոր, բաղկացած մի սենեակից, չունի դպրոցական անհրաժեշտ պարագաներ, չէ ստանում ոչ մի թերթ, ունի գրադարան 225 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով։

Աւդուռ.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 22 սովորողներով, որոնցից 19-ը տղաներ են, 3-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Բարթեղ Թառումեանը, որը աւարտել է Երևանի թեմականը, ուսուցչութեան երրորդ տարին է, իսկ այստեղ՝ երկրորդ, ստանում է 440 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծառայ, վառելափայտ և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, Կ. Միութեան նպաստից (300 ր.) և ծխական տուրքից (50 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է (40 ր. տարեկան), բաղկացած է մի սենեակից, երկյարկանի է, լուսաւոր, բայց զուրկ դպրոցական իրերից, ունի գրադարան (Միրիշէնի հետ միացած), չէ ստանում ոչ մի թերթ։

Ննգի.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 28 սովորողներով, որոնցից 24-ը տղաներ են, իսկ 4-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Ստ. Վարդանեանը, որը աւարտել է Ներսիսեան դպրոցը և լսել Մոսկվայի ատամնաբուժական կուրսերում երեք տարի. այստեղ 3-րդ տարին է, ստանում է 480 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելափայտ և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, բաղուաբնակ հայրենակիցների նպաստից (480 ր.) և ծխական տուրքից (120 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է, երկյարկանի, բաղկացած մի սենեակից, որը նեղ է, մութ և միանգամայն անյարմար պարապմունքի համար, չունի գրադարան, չէ ստանում և թերթ։

Կաղարծի.—Դպրոցը միդասեան է, երկսեռ, ունի չորս բաժանմունք 65 սովորողներով, որոնցից 52-ը տղաներ են, իսկ 13-ը աղջիկ։ Դպրոցն ունի երկու դասատու. 1) աւ.-ուս. պ. Մարտիրոս Արզումանեան, որ աւարտել է Գէորգեան ճեմարանի 6-րդ դասարանը և լսել Մոսկվայի աւետարական կուրսերում, այստեղ առաջին տարին է։ 2) Տիկին Սաթենիկ Արզումանեան, աւարտել է Շուշու ռուսաց Մարիամեան օրիորդաց դպրոցը, այստեղ առաջին տարին է։ Երկու դասատուները միասին ստանում են 800 ր. ռոճիկ։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից (11-ական ռուբլի) և ծխական տուրքից (200 ր.)։ Դպրոցն ունի մի փառաւոր դպրոցական երկյարկանի շէնք, բաղկացած չորս ընդարձակ, մաքուր և լուսաւոր սենեակներից ամեն յարմարութիւններով, ունի գրադարան 120 կտոր գրքերով, ստանում է «Մշակ»։

Հացի.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի չորս բաժանմունք 43 սովորողներով, որոնցից 37-ը տղաներ են, իսկ 6-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Միսակ Պետրոսեանը, որ աւարտել է Երևանի թեմականը, այստեղ առաջին տարին է, ստանում է 400 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծառայ, վառելափայտ և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից և ծխական տուրքից (160 ր.)։ Դպրոցն ունի մի երկյարկանի շէնք բոլոր յարմարութիւններով, որ կառուցել է տեղացի պ. Ջիւանշիր Ղազեանը։ Դպրոցը չունի գրադարան։

Նոր-Շէն.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի չորս բաժանմունք 27 սովորողներով, որոնցից 23-ը տղաներ են, իսկ 4-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Վահան Սարգսեանը, որը աւարտել է Շուշու թեմականը, ուսուցչութեան առաջին տարին է, ստանում է նոյեմբերից 400 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծառայ, վառելափայտ և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից, Կ. Միութեան նպաստից (280 ր.) և ծխական տուրքից (200 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, երկյարկանի է, բաղկացած երեք սենեակից վարձովի (75 ր. տարեկան), մաքուր, լուսաւոր, ունի բոլոր յարմարութիւնները։ Դպրոցն ունի գրադարան 100 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով, ստանում է երկու հայերէն թերթ։

Աշան.—Դպրոցը երկդասեան է, ունի հինգ բաժանմունք 80 սովորողներով, որոնցից 51-ը տղաներ են, իսկ 29-ը աղջիկներ։ Դպրոցն ունի երկու դասատու. 1) աւ.-ուս. պ. Միք. Մկրտչեան, որ աւարտել է Գէորգեան ճեմարանի լրիւ դասընթացքը, այստեղ երրորդ տարին է, ստանում է 600 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծառայ, վառելափայտ և լոյս։ 2) Օրիորդ Վարսենիկ Քոչարեան, որը աւարտել է Բաքուի իգական գիմնազիան, այստեղ երկրորդ տարին է. ստանում է 450 ր. ռոճիկ և բնակարան, ծա-

Մցխէթի մօտերը։ Մի ծրագիր ևս կայ այդ աղբիւրներից ջուր բերելու քաղաք։

✦ Կիրակի, յուլիսի 8-ին, հանդէսով փոխվեց նոր հեռագրատունը Վօէննայա փողոցի վրայ։ Մաղթանքի ժամանակ արեւշատութիւն մաղթվեց Թագաւոր Կայսրին, կովկասի Փոխարքային, պօստ-հեռագրական վարչութեան պետին և այլն։ Հանդէսին ներկայ էր Փոխարքայի օգնական սենատոր Վասացին, կովկասեան շրջանի պօստերի կառավարիչ Մուսէլիուսը և այլ պաշտօնական անձինք։ Օծումից յետոյ հիւրերին առաջարկվեց շամպայն։

✦ Թիֆլիսի նահանգական ազնուականութեան պարագլխի նոր ընտրութիւնը տեղի կունենայ աշնանը։ Հին պարագլուխ իշխ. Բագրատիօն-Դաւիդօվը մեկնեց արձակուրդով Թիֆլիսից։

✦ Ներկայումս Վրաստանի էկզարխ Ինոկէնտի արքեպիսկոպոսը բժշկվում է Տամբօվի նահանգի Լիպէցկի ջրերում։ Էկզարխի վերադարձը Թիֆլիս սպասվում է օգոստոսի կէսերին։

✦ Ստացանք «Երիտասարդ» անունով մի նոր գրական թերթ, որ կոչում է իրան «գրական-գեղարուեստական պատկերազարդ ալմանախ» և հրատարակվում է Ալէքսանդրօպօլում։ Այժմ լոյս է տեսել այդ ալմանախի առաջին գիրքը, որ արժէ 10 կոպէկ։ Առայժմ դժուար է որևէ կարծիք յայտնել ալմանախի ֆիզիօնօմիայի մասին։ Տպված են մի քանի կարճ պատմուածներ, մի երկու ոտանաւոր (կայ և Ց. Ցովհաննիսեանից մի արտատպութիւն), որոնց հեղինակները բոլորովին անծանօթ անձինք են կամ հանդէս են եկել կեղծ անուններով։ Երևում է սակայն, որ չը կայ որոշ սիստեմ, որոշ ուղղութիւն։ Տպված են նաև Գ. Սունդուկեանի, Գ. Արծրունու, Ց. Ցովհաննիսեանի, Ա. Սիրանոյշի պատկերները մի քանի շատ համառօտ կենսագրականներով։ Գր. Արծրունու մասին նոյնիսկ չէ յիշատակված, թէ ինչ առիթով է տպվում նրա պատկերը կամ կենսագրութիւնը. նոյնը և տ. Սիրանոյշի մասին։ Ցայտնի չէ նաև, թէ ով է խմբ.-հրատարակիչը, այլ գրված է միայն «կազմեց Քնարունի»։ Ցանկնայի դէպս նոր սկսնակ ոյժերին աջողութիւն ենք մաղթում և յառաջադիմութիւն։

✦ Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը ամեն օր ընտրողական ցուցակներն է մուծում նրանց անունները, որոնք իրաւունք ունեն մասնակցելու 4-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւններին։ Համեմատած անցեալի հետ, այս անգամ ընտրողների թիւը շատ նըւազ է։

✦ Կովկասեան բժշկական գլխաւոր վարչութիւնը յատուկ ուշադրութիւն է դարձրել խնամելու անծնող նորածին երեխաներին։ Այդ առիթով մի մանրամասն նախագիծ է ներկայացվելու Փոխարքայի խորհրդի քննութեանը սեպտեմբեր ամսում։

✦ Երէկ հանգուցեալ մանկարժ Գօգէբաշվիլիի գերեզմանի վրայ կատարվեց հոգեհանգիստ վրաց ազգային ու հասարակական մարմինների ներկայացուցիչների ներկայութեամբ։

✦ Թիֆլիսի Բուսաբանական այգու և նրա բաժանմունքների պահպանութեան համար եկող տարի պահանջվում է 51,925 ր.։

✦ Թիֆլիս են եկել Օրբելեան ամուսինները, որոնք իբր գերվել էին քիւրդերից։ Գերութեան լուրը եղել է միտումնաւոր ու սխալ։

✦ Յուլիսի 17-ից մինչև օգոստոսի վերջը Մոսկվայում բացվելու է մամուլի ցուցահանդէս, ուր լինելու են Ռուսաստանում 1911 թ. լոյս տեսած պարբերական հրատարակութիւնների նմուշները։ Թիֆլիսի մամուլի օրգանները ևս մասնակցելու են յիշեալ ցուցահանդէսին։

✦ «Закавказье»-ին Թելաւից հեռագրում են, որ յուլիսի 7-ին այնտեղ, Կախէթիայի երկաթուղու հողային աշխատանքների վրայ, դրամական հաշիւների պատճառով, բանւորների ձեռքով սպանվեց Պավէլ Պանտելօվը իսկ սրա եղբայր Կօնստանդինը վիրաւորված է ծանր կերպով։ Ցանցաւորները կալանաւորված են։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Յուլիսի 9-ին արևածագին, Կուր գետում, ձկնորս Նիկօլայ Չինկաձէն բռնեց ջրում լողացող 25 տարեկան մի մարդու դիակ, որ ուղարկվեց Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Միջոցներ են ձեռք առնված պարզելու՝ թէ դիակը ումն է պատկանում։

✦ Նոյն օրը առ. ժամը 5-ին լուղորդ Ալ. Տվալէէվը Մուշտայիդի մօտ Կուր գետի մէջ բռնեց նոյնպէս անյայտ մարդու մի դիակ։ Պարզվեց, որ խեղդվածը Թիֆլիսի առևտրական դպրոցի 3-րդ դասատան աշակերտ 15-ամեայ Նիկիտ Խաչ. Կաֆեանն է, Խաչատուր Բաղդասարեան Կաֆեանի որդին, որ ապրում է Գէօրգիէվսկի հրապարակի վրայ, № 8 տան մէջ։ Երեխան գնացել էր Մցխէթ և Կուրի մէջ լողանալիս խեղդվել է «Մցխէթ» կայարանի մօտ։

✦ Յուլիսի 9-ին մի անյայտ մարդ Նիկօլաէվսկայա փողոցի № 167 տան առաջ ընկաւ և մեռաւ։ Պարզվեց, որ նա Թելաւեցի Փիրուզ Րոստօմովն է և խմիչ էր սուխիսի։

✦ Թիֆլիսեցի Մնացական Աֆրիկեանը յայտնեց ոստիկանութեան, որ իր խանութից Միքայէլեան փողոցում անյայտ մարդիկ կեղծ բանալիի օգնութեամբ գողացել են յուլիսի 9-ին 600 ր. զանազան իրեր, իսկ փայտէ արկղից՝ կարբեղ—30 ր. փող և 1870 ր. զանազան փօխսուհիաններ։ Կասկածով 10-րդ քաղաքամասի պրիստաւը կալանաւորել է այդ խանութի գործակատար Թիֆլիսեցի Խէչօ Աղասիանին։

✦ Յուլիսի 9-ին երեկոյեան ժամը 11-ին, Թիֆլիսեցի Կատարինէ Օվչինիկօվան՝ 19 տար., իրան կենաքից զրկելու նպատակով խմեց կօրօզիւն թէյուռ։ Միքայէլեան հիւանդանոցում օգնութիւն հասցնելուց յետոյ նրան տուն թողին։ Ինքնասպանութեան պատճառը նիւթական կարիքն է։ Տիկնոջ կեանքին վտանգ չէ սպառնում։ Նա ապրում է Նիկօլայէվսկայա փողոցի № 25 տանը։

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Մեր ընթերցողներին յայտնի են այն յարձակումները, որ Կ. Պօլսի թիւրքաց «Հակկ» թերթը գործեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ V-ի դէմ այն տեսակցութեան առիթով, որ Կաթողիկոսը ունեցել էր ռուսաց «Новое Время» թերթի ներկայացուցչի հետ։ Արդ, «Հօրիզօն» թերթը իր երկու առաջնորդող յօդուածներով՝ «Կաթողիկոսի արցունքները» խօսքերով որակելով «Հակկ» թերթի ասածները ռուսահայերի դրութեան մասին, թէ ռուսահայերի ազգային առանձնայատկութիւնները վտանգված են, թէ նրանք պիտի խեղդվեն Ռուսաստանում և այլն, մեղադրում է թիւրք թերթը կեղծաւորութեան մէջ և խորհուրդ տալիս թողնել ռուսահայերին ու զբաղվել թիւրքահայերի տանջանքների հարցով։

Շատ գեղեցիկ. բայց ինքն ուրիշներին կեղծաւորութեան և կոկորդիլոսի արցունքներ թափելուն մէջ մեղադրող թերթը ինչու միևնոյն վերաբերմունքը, միևնոյն մասշտաբը չէ գործ դնում և այն հայերի վերաբերմամբ, որոնք նոյն խօսքերն են ասում ռուսահայերի վերաբերմամբ։ Եթէ թիւրք թերթը կարելի է մեղադրել, որ նա աշխատում է թիւրքահայերի վիճակը նկարագրել վարդի գոյներով, իսկ ռուսահայերի վիճակը ցոյց տալ մռայլ և աննախանձելի, ևս առաւել «Հօրիզօնը» պէտք է պախարակէր, դատափետէր հայ «Ազատամարտ» թերթի վարմունքը, որ ամբողջ ժամանակ աւելի մռայլ գոյներով է նկարագրում ռուսահայերի վիճակը, աւելի աննախանձելի և թշուառ է ցոյց տալիս նրանց, մինչ գովում է «սահմանադրական Թիւրքիան» և աչքակցում ամեն կերպ երիտասարդ-թիւրքերին, որոնք իսկական հեղինակներն են այն հարստահարութիւնների, սպանութիւնների, խժդժութիւնների, որոնց համար գանգատվում է «Հօրիզօնը» իր յօդուածների մէջ։

Արդ, «Հօրիզօնը» բողոքէր երբևիցէ «Ազատամարտի» դէմ, որ շարունակ «Հակկի» համանման յօդուածներ է տպում։ Եթէ օտարին՝ թիւրքին կարելի է մեղադրել, որ նա իր երկրի, իր սեփական ժողովրդի ցաւերը, տանջանքները անտես առնելով փարիսեցիօրէն, կեղծաւորաբար կոկորդիլոսի արցունքներ է թափում Ռուսաստանի հայերի դրութեան մասին, որքան առաւել պէտք է մեղադրել հայ թերթին և այն հայերին, որոնք նոյնն են անում, ինչ որ թիւրքը։ Եւ սակայն «Հօրիզօնի» էջերում մենք մինչև այսօր մի անմեղափոքր բողոք, տրտունջ չը կարդացինք «Ազատամարտ» թերթի դէմ, որ շարունակ մոլորեցնում է հասարակական կարծիքը ռուսահայերի թշուառ և անտանելի դրութեան նկարագրութեամբ։

Ոչ, պ. պ. փարիսեցիներ, կեղծաւորներ, կոկորդիլոսի արցունքներ թափողը դուք էք, որ օտարի աչքի շիւղն էք տեսնում, իսկ ձեր սեփական աչքի մէջ ցցված գերանը անտես առնում։

*

Փարիսեցութեան, կեղծաւորութեան մէջ ամեն անգամ որ բռնվում է «Հօրիզօն» թերթը, կամ ամեն անգամ երբ նա բռնվում է մի յանցանքի մէջ en délit flagrant, միակ ելքը գտնում է զազրելական պապանձումն պահպանել։

Ցայտնի է, որ այդ թերթը, երբ սկսեց պոռալ և գոչել, թէ ինչու Ցովհաննեան դըպրոցի հոգաբարձական ընտրութիւնը չէ նշանակվում—իր այդ վարմունքը բացատրում էր նրանով, թէ ինքը նախանձախնդիր է միայն օրինապահութեան, կարգապահութեան։ Հոգաբարձութեան ժամանակամիջոցը լրանում է ապրիլին,—փաստաբանում էին «Հօրիզօնը» և Լէօն, իր պոչ Ջամալեաններով, Ղազարեաններով,—և պէտք է նոր ընտրութիւն նշանակել։ Բայց երևոյթին, առարկութիւնը օրինաւոր էր և հօրիզօնականները արդէն ցնծում էին. բայց անա դուրս եկաւ մի Շիրին և մի փոքրիկ նկատողութիւն արեց, շատ փոքրիկ, որից յօդս ցնդվեց «Հօրիզօնի» ամբողջ ցնծութիւնը, և նա ստիպվեց պապանձվել։ Այդ փոքրիկ նկատողութիւնն հետևեալն էր. «Պարոններ, եթէ, արդարև, ձեր միակ նպատակը օրինապահութիւնը և կարգապահութիւնն է, ապա ինչու նոյն ոգով, լաց ու կոծը չը բարձրացրիք և Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական ընտրութեան մասին. չէ որ այդ հոգաբարձութեան ժամանակամիջոցն ևս լրացել էր ապրիլին. ինչու մի խօսք անգամ չասացիք նրա մասին»։

Եթէ «Հօրիզօնը» կամենար պատասխանել, պատասխանը շատ պարզ պէտք է լինէր՝ «որովհետև Ներսիսեան դպրոցում հոգաբարձուները մեր տղերքն են, իսկ Ցովհաննեան դպրոցում՝ ոչ»։ Բայց և խուսափեց այդ պատասխանը տալ և լռեց, որով և հայ հասարակութեանը շատ պերճախօս կերպով ապացուցեց, թէ Լէօների, Ջամալեանների, Կաճկաճեանների, Գ. Կաֆեանների փորձը ոչ թէ օրինապահութիւնն ու կարգապահութիւնն է, այլ «մեր տղերքին» նորից Ցովհաննեան դպրոցը մտցնելը։

Ահա ինչպէս են խայտառակվում և պատռվում փարիսեցիները և կեղծաւորները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 6 յուլիսի *)

Սակայն «Հօրիզօնի» հայուհուռն դիտմամբ թէ մոռացութեամբ չէ արձանագրել, որ երբ Կաֆեանը իր համար իսկ անպատշաճ խօսքը հանեց բերանից, ես իսկոյն վեր կացայ տեղիցս և դուրս եկայ, առաջարկելով ժողովին խօսել իմ մասին, ինչ որ կը կամենան. և դուրս եկայ, չը նայելով որ շատ ձայներ լսեցի, որ դուրս գալու պատճառ չը կայ. և երբ, իմ բացակայութեանս, ժողովի փոխանակութիւն արին, ինձ ներս հրաւիրեցին նոյնիսկ իմ ընտրութեանս դէմ յայտարարութիւն անողներից մէկի միջոցով և երբ ես ներս մտայ, ինձ ասացին, որ ժողովի փոխանակութիւնից պարզվեց, որ հարցը անձնականին չէ վերաբերում, այլ սկզբունքային էր և թէ աւելորդ էր իմ բացակայելս։ Առ այս ես դիմեցի Կաֆեանին, առաջարկելով որ քանի որ այդպէս է, նա պարտաւոր է յետ վերցնել իր խօսքերը. իսկ նա պատասխանեց, որ նա մնում է նոյն «համոզմունքին», և ես այլ ես ոչինչ չը պատասխանեցի, որովհետև քաջ գիտեմ այն, որ աշխարհում ամեն տեսակ մարդիկ կան և ամեն տեսակ «համոզմունքով». մանաւանդ որ իմ բացակայութեանս միջոցին Կաֆեանը ասել է, թէ ինքը չէ հասկանում՝ ինչու վիրաւորվեց բժ. Նաւասարդեանը։ Ու կը նշանակէ, թէ ինքը իր խօսքերի նշանակութիւնը չէ հասկացել, կամ հասկացել է այլապէս՝ քան ուրիշները։

Բայց կայ և բարոյական կողմը։ Եթէ ես յամառէի դուրս գալ, զուցէ արդարացվէին Կաֆեանի խօսքերը, որ նա իմ յամառութիւնից ստիպված՝ արտասանեց. իսկ երբ և ոչ մի խօսք չէ եղել այդ մասին (ներկայ լինելուս) և ինչպէս ասացի՝ իմ և ոչ միւսների գլխովն անգամ չէ անցել այդ, վեր կենալ և յանկարծակի, առանց որևէ առիթի, съ мѣста да въ карьеръ արտասանել այդպիսի բիրտ և կոպիտ խօսքեր, համաձայնեցէք, ընթերցող, որ դա կատարեալ անբարեկրթութիւն է, մանաւանդ յետ չը վեր առնելը իր, դիցուք, անգգուշութեամբ արտասանած խօսքերը, երբ բոլոր իր ընկերակիցները գտնում են, որ դա անհարկաւոր էր։

Մինչ չէր կարող Կաֆեանը դիմելով նախագահին ասել «անյարմար է ի ներկայութեան բժ. Նաւասարդեանի քննել իրան վերաբերեալ հարցը»։ Եւ դա բաւական կը լինէր, որ ես դուրս գայի, ինչպէս և գնացի։

Վերջապէս իր «խօսքը» պ. Կաֆեանը վերջացնում է այսպէս. «Պահանջում եմ, որ քննութեան առնվի բժ. Նաւասարդեանի ընտրութեան օրինականութեան խնդիրը»։ Հարցնում եմ՝ իմաստ կայ այս խօսքերի մէջ. ծրտեղից նա գտաւ, որ չորս հոգաբարձու ընտրող պատուիրակները քննելի և դատախազի իրաւունք էլ ունեն առաջնորդի արձակած վճիռների վրայ։ Բայց «խօսքը» «խօսք» էլ մնաց, ոչ ոք նրա հետից չը գնաց, նոյնիսկ նրա ընկերները։

Իսկ ինչ վերաբերում է պ. Կաֆեանի այն խօսքերին, թէ յայտարարութիւնը արձանագրութեան մէջ մուծելու թէ կցելու հարցին չը պէտք է ես մասնակցէի, դա էլ մի անհեթեթ միտք է։ Չէ որ ինձ համար, որ միևնոյն է իմ ընտրութեանս հարցի համար, բոլորովին նոյնն է թէ մի երբորդ անձն կամ իշխանութիւն կը կարդայ այդ յայտարարութիւնը այս թղթի, թէ այն թղթի մէջ մուծված թէ կցված, ուստի ես, իբրև նոյն ժողովին լիազօր իրաւունքով մասնակցող անդամ, զրկված չէի ձայնի իրաւունքից իմ կարծիքս յայտնել արձանագրութեան սոսկ տեխնիկական ձևի վերաբերմամբ, որին և համամիտ գտնվեց ժողովի կէսը և այսպէս առաջարկած հարցը (արձանագրութեան մէջ մտցնել) չանցաւ, կամ եթէ «Հօրիզօնի» մէջ անդադար կրկնվող հայհոյական խօսքովը աւելու լինէր՝ «սևացաւ»։

Զարմանալին այն էր, որ դրանից յետոյ էլ առաջարկութիւն անողները պահանջում էին, որ դարձեալ մուծվի արձանագրութեան մէջ և մինչև անգամ մէկը նրանցից դիմելով ինձ՝ զարմանք յայտնեց, որ ես, այդքան փորձված մարդ, այդքան մի տարրական խնդրի դէմ եմ։ Նրանք ասում էին. ամեն բան, ինչ կատարվում է ժողովում, բոլորը պէտք է մտցվի արձանագրութեան մէջ։ Իսկ ես պատասխանում էի, որ՝ այո, ամեն բան, սակայն բացի այն, որի մասին ժողովը յատկապէս վճիռ է կայացնում, որ նա չը մտցվի արձանագրութեան մէջ և թէ սա շատ հասարակ ըմբռնելու բան է և ոչ մի զարմանալի կէտ չէ պարունակում իր մէջ։

Ես իմ բոլոր աւելիքս խղճի մօտք և իմ խնկելիս կարածի չափ՝ ինձ շատ անհաճելի մանրամասնութեամբ գրեցի. բայց իմ դէմ գրածների մէջ ես չեմ գտնում ոչ առողջ դատողութիւն, ոչ արդար և անաչառ վերաբերմունք և ոչ բարի, կուսակցական շահերից դուրս, նպատակ։ Եւ այսօր իմ գրածներիս մէջ էլ ես չեմ տեսնում ոչ մի շահեկան հանգամանք մեր ազգի բարոյական և մտաւոր առաջադիմութեան համար, ուստի մէջտեղը մնում է ժամանակի զուր կորուստ և հոգեկան խաղաղութեան վրդովմունք, որը ես պատճառում եմ ինձ, ընթերցողներիս և նաև նրանց, որոնց դէմ և մասին գրում եմ։

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

—

Կ. Պօլիս, 27 յունիս

Նկատի ունենալով Զէյթունի կրթական միջոցներուն ներկայ ոչ բաւարար և գոհացուցիչ վիճակը, պոլսեցիակ խումբ մը զէյթունցի ուսանողներու նախաձեռնութեամբ Զէյթունի մէջ բացուած է «ժողովրդական գրադարան-ընթերցարան» մը, հեռու կուսակցական հանգամանքէ։ Այս առիթով եթէ նկատի առնենք մեր պատրաստի նիւթականը, իրաւ է թէ շատ յանդուգն քայլ մըն է առածնիս, բայց այդ յանդգնութիւնն ունեցած ենք վստահելով մեր կրթասէր ազգայնոց ցարդ Զէյթունի հանդէպ ցոյց տուած մինչեւ ջերմ համակրանքին ու հոգածութեան։

Հիմնադիր յանձնախումբս ներկայիս կուգայ խնդրել հայ հասարակութենէն՝ կարելի միջոցներով նպաստել մեր այս օգտաշատ ձեռնարկին։

Ի դիմաց հիմնադիր յանձնախումբի՝
Միհրան Աղապարեան
Օննիկ Մահտեսեան

Հասցէ.—Constantinople, Galata, Ecole Centrale Arménienne, Onnik Mahdessian.

*) Տես «Մշակ» №№ 146, 147 և 148.

տայ, վառելափայտ և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական 6 ր. թոշակներից, ծխական տուրքից (200 ր.) և բարերարների նպաստից (800 ր.)։ Դըպրոցը չունի սեփական շէնք, կառուցվում է նորը, ունի գրադարան 200 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերով, չէ ստանում թերթ։

Հաղորդի.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք բաղկացած 33 սովորողներից, որոնցից 29-ը տղաներ են, իսկ 4-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Պօղոս Աղաբաբեանը, որ աւարտել է Շուշու քաղաքային դպրոցը, ուսուցչութեան առաջին տարին է, ստանում է 400 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից (5 ր. 40 կ.) և ծխական տուրքից (100 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է, բաղկացած մի սենեակից, անյարմար ու անմաքուր, չէ ստանում ոչ մի թերթ, չունի գրադարան։

Մուշկապատ.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 46 սովորողներով, որոնցից 32-ը տղաներ են, իսկ 14-ը աղջիկ։ Դասատուն է Աստուածատուր սարկ. Աղամեանը, որ աւարտել է Շուշու թեմականի 5-րդը, ուսուցչութեան երկրորդ տարին է այստեղ, ստանում է 300 ր. ռոճիկ։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական թոշակներից և ծխական տուրքից (115 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է, բաղկացած մի սենեակից, որ զուրկ է ամեն մի յարմարութիւնից։ Դպրոցը չունի գրադարան, չէ ստանում թերթ։

Գիշի.—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 43 սովորողներով, որոնցից 35-ը տղաներ են, իսկ 8-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Արտաշէս Տէր-Գրիգորեանը, որ աւարտել է Շուշու թեմականը, այստեղ երկրորդ տարին է, ստանում է 375 ր. ռոճիկ (նոյեմբերի 1-ից) և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական 5-ական րուբլի թոշակներից և ծխական տուրքից։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք. շէնքը ձրիաբար տալիս է տեղացի պ. Մելքում Մահտեսի-Բաբայեանը։ Աշակերտները զետեղված են մի սենեակում, որը խիստ անյարմար է դասաւանդութեան համար։ Դպրոցն ունի գրադարան բաղկացած 278 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերից, ստանում է «Մշակ»։

Խնուշինակ—Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 41 սովորողներով, որոնցից 28-ը տղաներ են, իսկ 13-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Արմենակ Ղազարեանը, որը ունի Շուշու թեմականի 5-րդ դասարանի վկայական, այստեղ առաջին տարին է, ստանում է 400 ր. ռոճիկ և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական 6-ական ր. թոշակներից, ծխական տուրքից (140 ր.), եկեղ. գումարներից (200 ր.) և պատահական նուէրներից (220 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է, բաղկացած երկու սենեակից, ունի ամեն մի յարմարութիւն. դպրոցը ստանում է մի քանի հայերէն թերթ («Մշակ», «Հասկեր», «Բարի լոյս» և «Գիւղատնտես»), ունի գրադարան 254 հայերէն և ռուսերէն գրքերով։

Դիւնէ-Ճարտար. — Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 56 սովորողներով, որոնցից 52-ը տղաներ են, իսկ 4-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Արամ Բաղդասարեանը, որը աւարտել է Շուշու թեմականը, ուսուցչութեան առաջին տարին է, ստանում է 450 ր. և բնակ., ծառայ, վառելիք և լոյս։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտ. թոշակներից և ծխական տուրքից (300 ր.)։ Դպրոցն ունի սեփական շէնք, բաղկացած երկու սենեակից, որ զուրկ է ամեն մի յարմարութիւնից և միանգամայն անպէտք որպէս դասատուն ծառայելու համար։ Դպրոցը չունի գրադարան, չէ ստանում և թերթ։

Ղուզէ-Ճարտար. — Դպրոցը միդասեան երկսեռ է, ունի երեք բաժանմունք 38 սովորողներով, որոնցից 36-ը տղաներ են, իսկ 2-ը աղջիկ։ Դասատուն է պ. Ղազար Տէր-Գրիգորեանը, որ աւարտել է Շուշու թեմականը, որ այստեղ առաջին տարին է, ստանում է 300 ր. ռոճիկ։ Դպրոցի ծախսերը հոգացվում են աշակերտական 6-ական ր. թոշակներից և ծխական տուրքից (200 ր.)։ Դպրոցը չունի սեփական շէնք, վարձովի է և զուրկ ամեն մի յարմարութիւնից, չունի գրադարան, չէ ստանում և թերթ։

Առաքել Առաքելեան

(Կը շարունակվի)

ՎԱՐՁԱՏՐՎԱԾ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

(Կատիւլ Մէնդէսից)

— Ես սիրում եմ քեզ... Ի՞նչ կը ցանկանայիր ինձանից։

— Օ՜... համարեա ոչինչ ու համարեա ամեն ինչ,—պատասխանեց նա։

— Շատ չէ։

— Կարծում եմ։

— Բայց յամենայն դէպս, իմ ուրախութիւն, ճիշդը չես ասի քո ցանկութիւնները։

— Բայց մի՞թէ դուք չէք կարողանում գուշակել... Նախ և առաջ, ես կամենում եմ ունենալ ամառվայ բոլոր ծաղիկներն ու գիշերվայ բոլոր աստղերը... Կարծում եմ, սկզբի համար այսքանը համեստ է։

— Ես հէնց խորասուզվելով քո ցանկութիւնների մէջ երկնքի բոլոր աստղերը տեղաւորել եմ բանաստեղծութիւնների մէջ, իսկ ծաղիկները՝ պատմուածների գրքում։

— Բացի այդ՝ ես կուզենայի ունենալ նաև մի քանի դատարկ բաներ...

— Ասա, իմ սքանչելի հրեշտակ, ասա շուտով։

— Ինձ հարկաւոր է Մօնսօյի պուրակում Պօմպէյյում եղած Դիւմիտի տան ձեռվ Գարնէի շինած մի առանձին տուն, կահաւորված ճիշդ այնպէս, ինչպէս կահաւորված էին մաղամ դէ-Պօմպադուրի սենեակները։

— Դու կը ստանաս այդ։

— Դռան սիւները պէտք է շինված լինեն վարդագոյն տապարաքարից, իսկ կառասիների համար մետաքսեայ կտորներ ինքս կընտրեմ ամենալաւ գործարաններում։

— Այդ մասին խօսելու կարիք էլ չը կայ...

— Կամենում եմ ունենալ նաև 12 այնպիսի ձիեր, որպիսիները չեն տեսնվել մինչև այժմ Բուլօնեան անտառում։

— Կը գնեմ քեզ համար այնպիսի ձիեր, որոնք տանէին կառքը թագադրութեան օրը։

— Ի հարկէ, ինձ հարկաւոր են շորեր ու գլխարկներ։

— Դու անսահման կրեդիտ կունենաս պարոն Պէկի մօտ, որը շորերի արհեստանոց է հիմնել Մեծ-Օպերայի հրապարակում, և տիկին Տիտանիի մօտ, որը շուտով «Սեպտեմբերի 4-ը» փողոցում մօդայի խանութ բաց կանէ։

— Մի քանի թանգագին զարդարանքներ ու գեղեցիկ ադամանդներ։

— Ամբողջ Գօլկօնդը տալիս եմ քեզ ականջօղերի, Օֆէրը՝ քառամանեակի, իսկ Վիզապուրը՝ կոճակների համար։

— Եւ որովհետև ինձ համար աւելի դուրալի կը լինի սիրված լինել հանճարեղ մարդուց, խնդրեմ բարի լինէք շուտով մի քանի նշանաւոր երկեր գրելու։

— Վաղն ևեթ տպարան կուղարկեմ մի պօէմա աստուածային քան «Կօրուսեալ դրախտը» և փորձի կը գնեմ Օդէօնում մի դրամա, աւելի հանճարեղ քան «Ֆեդրէն»։

— Բայց, ի նկատի առնելով որ ժամանակով իմ մէջ կարող է ցանկութիւն առաջանալ մեր մէջ տեսնելու յայտնի անպիտանի, խնդրեմ նեղութիւն կրեք ինձ տալու մուրհակ, որի մէջ դուք ամենայն խնամքով կեղծած լինէք բարօն Րօտշիլդի ստորագրութիւնը։

— Նա, այդ բոլորովին դատարկ բան է։

— Ահա թէ ինչու ձեզանից ես այլ զոհեր եմ պահանջում։

— Հրամայեցէք,

— Ասում են, որ դուք ուրախ օրինաւոր կին ու 2 թէ 3 երեխաներ ունէք և էլի ուրիշ մի աղքատ պառաւ մայր, որի կեանքի միակ նեցուկը դուք էք։

— Ճի՛շդ է։

— Դուք ինձ բաւականութիւն պատճառած կը լինէք անյապաղ վերջ տալով ձեր յարաբերութիւններին ձեր կնոջ ու երեխաների հետ։

— Լա՜... Նրանք ողորմութիւն կը խնդրեն։

— Եւ, խնդրեմ, չը զբաղվէք ձեր մօր վիճակով։

— Պառաւը քաղցից կը մեռնի... Դուք այլևս ոչինչ չէք պահանջում ինձանից, իմ խոնարհ հրեշտակ։

— Առ այժմ ոչինչ... Ախ, սա... յիշեցի... Չէ որ ոչ ոք չէ կարող երաշխաւորել, որ ժամանակի ընթացքում ձեզ որևէ փորձանք չէ կարող պատահել. և որովհետև ես ատում եմ աղքատութիւնն ու կարիքը, ուստի խնդրում եմ ձեզ բանկը իմ անունով այնպիսի մի գումար դնէք, որը ապահովէր ինձ տարեկան 200,000 ֆրանկով։

— Աւել չը լինի։

— Ո՛չ... բաւական է։

— Շատ լաւ։ Այժմ ասացէք. երբ նուիրաբերեմ ծաղիկներն ու աստղերը, տունը և ձիերը, իմ փառքն ու անպատւութիւնը, զարդարանքներն ու թանգագին քարերը, իմ ձգած կնոջը և մօրս մահը, այն ժամանակ, ասացէք, իմ սքանչելի, ինչ եմ ստանալու այդ ամենի փոխարէն։

— Ի՞նչպէս ինչ,—պատասխանեց նա։—Միթէ քիչ բաւականութիւն կը լինի ձեզ համար կատարել իմ բոլոր ցանկութիւնները։

Արշալոյս Տէր-Ցովհաննեան

[illegible]

[illegible]

I

[illegible]

II

[illegible]

Նիւս ձեռքը։

Մենք միշտ դէմ ենք եղել Վ. Փափազեանի և ընկերութեան գրեհակերպին և մեր ցանկութիւնն է եղել հայրենիքի թերթը զերծ պահել անձնական խմբըծանքներից... Փափազեանները, շատ լաւ գիտենալով որ մենք այլևս չենք հանդուրժելու իր և իր նմանների աշխատակցութեանը, շտապեցին հեռանալ Ս. Տէր-Մինասեանի մահից յետոյ, բայց որպէսզի մեր գործը կաղէ-կաղ գնայ, նըրանք ամեն միջոց ձեռք առան թէ քաղաքում և թէ քաղաքից դուրս։

Ունենալով ձեզ հետ անձնական թշնամութիւն՝ թէ հանգուցեալ Ս. Տէր-Մինասեանը և թէ Վ. Փափազեանը սև ագիտացիա մղեցին և ուրիշներին էլ գործիք դարձրին, որ նրանք հաղորդեն ձեզ չափազանցրած գոյներով իմ արած մի լեզուային սխալը, որի համար ես ինքս շատ և շատ եմ ցաւում, որովհետև դեռ կեանքումս այդպիսի թեթևամիտ մոլորութեան չէի ենթարկվել, ուսուցչիս մահվան դամբանականն արտասանելիս։

Տալով կցկտուր տեղեկութիւններ իմ ուսուցչի մասին, ես յայտնեցի, որ «նա գրել է շատ ոտանաւորներ, որոնց մէջ յայտնի է «Ոլոր-մոլորը» և իր ասելով կարծես «Տարազում» լոյս են տեսել մի քանի ոտանաւորներ իր և ոչ իր ստորագրութեամբ»։

Այս բառերից չարախինդ մարդիկ իսկոյն աշխատեցին օգտվել, որ ես իբր թէ ձեզ բանագող եմ ուզում անուանել և այլն. հէնց դամբանականի օրը ես շատերի մօտ խոստովանվեցի, որ նոյն իսկ այդպիսի ակնարկ չը պիտի ինձ թոյլ տայի, և անիծում էի իմ լեզուն, որ այդպիսի բառեր էլ արտասանեց ի չարս համոզված ճշմարտութիւններին։ Նոյն օրը բժիշկ Եարամիշեանի մօտ էի և դառն սրտով խոստովանելով մանկանացուիս սխալը՝ խնդրում էի նրան, որ մի կերպ անենք՝ ձեզ իմաց տանք, ներողութիւն խնդրեմ...

Եւ ի մեծ զարմանս իմ, այսօր ստացանք ձեզանից նամակներ, ի հարկէ՝ վրդովված տոնով գրված, որ աղաւաղած կերպով յայտնում են ձեզ 18—20 օր առաջ պատահած մի սխալ, որի հեղինակն այնքան քաջութիւն և անկեղծութիւն է ունեցել, որ չէ քաշվել ամենուրեք (ինտելիգենտների շարքերում) յայտնելու իր արած սխալի մասին։

Պատուելի հայրենակից, եթէ այդ մարդիկ ձեր բարին են ցանկանում, ինչու այժմ են բարեհաճում յայտնելու ձեզ այդպիսի մի լուր, այն էլ հրէշային, աղաւաղված դրութեամբ։

Բացարձակ կերպով յայտնում եմ, որ ձեր հասցէին չէ ասված իմ կողմից ոչ բանագող, ոչ անգութ, և տասն ոտանաւորի մասին ասածն էլ սև պրովոկացիա է, իսկ ինչ վերաբերում է նրան, որ իբր թէ «Ղարաբաղում» մի հատիկ բառով անգամ ձեզ վիրաւորած լինեմ, սուտ է և անամօթ զրպարտութիւն (մենք խմբագրել ենք №№ 45, 46, 47, 48). ի զուր կը փնտռէք դրանց մէջ ձեր հասցէին ուղղված որևիցէ վիրաւորական բառ անգամ։

Պատուելի հայրենակից, պ. Եարամիշեանից ես կը ստանաք նամակ և կիմանաք, որ մեր շուրջը վխտում են մարդիկ, դպրոցներից հեռացված ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, խմբագրատանից քշված աշխատակից - աշխատակցուհիներ, որոնք միշտ աշխատում են պղտոր ջրերում ձուկ որսալ... Ցայտնելով ձեզ իրերի իսկական դրութիւնը, ցաւում եմ, որ դուք այնքան վրդովված էք եղել, որ նոյնիսկ իմ դաստիարակչական - ուսուցչական փունկցիան էք շօշափել։ Բայց դուք բոլորովին մեղաւոր չէք դրանում։

Ի վերջոյ կրկին ներողութիւն եմ խնդրում ձեզանից իմ արած սխալի համար և ընդ սմին յայտնում եմ ձեզ, որ ես երբէք միտում չեմ ունեցել ոչ ձեզ անուանարկելու և ոչ էլ իմ սիրած ուսուցչի յիշատակը սրբապղծելու. մինչև ձեր նամակները ստանալը՝ ես լայն շըրջաններում արդէն խոստովանել եմ սխալըս և յետ վերցրել ոչ յետին մտքով ասված բառերը. և այս անկեղծութիւնս է հէնց, որ զէնք է տուել հակառակորդներիս կռուելու իմ դէմ։

Ընդունեցէք խնդրեմ յարգանացս հաւաստիքը՝ Ցովակ. Ստեփանեան

5 յուլիսի 1912 թ.

Ց. Գ.—Աւելորդ չեմ համարում յիշատակել, որ Ս. Տէր-Ղուկասեանը իր աւագ ուսուցչութեան թեկնածութիւնն է դրել իմ դիմաց և ստացել մերժում, ապա և արձակվել դպրոցից իբրև ուսուցիչ, իսկ Գր. Ներսիսեանը «Ղարաբաղի» նախկին աշխատակիցն է, որին Ս. Տէր-Ղուկասեանը խոստացել է ուսուցչական պաշտօն տալ մի տեղ։ Նոյն

Հարկ կայ կոմենտարիաների։ Բայց սպասենք դեռ մեր շնորհալի մատենագիր Վ. Փափազեանի որոշման և դատարանից կոչնագիր ստանալուն։

Եւ այս մարդիկն են, որ գնացել են մի նահատակ երկիր մխիթարելու։

Ինչ որ է, փառք Աստուծոյ, որ Վ. Փափազեանը հեռացաւ մեր սրբազան ծննդավայր Շուշուց։ Տ. Նազարեան

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ԿԱՐՕՏ ՎԱՅՐ

—

Սօլօլակի այն մասում, որտեղ որ ըսկսվում է Կոջորի խճուղին, ամեն երեկոյեան, կառքերի երթևեկութեան ժամանակ, հաւաքվում են խաժամուժ փողոցային սրիկաներ և անտեղի ղալմաղալներով, սուլոցներով և անվայել բացագանչական յիշոցներով երբեմնապէս թափվում են ուղևորների վրա, երեխայական խաղի անուան տակ՝ հասցնելով բարոյական և ֆիզիկական վնասներ անցորդներին։

Ես ևս ենթարկվեցի դրանց յարձակման առանց որևէ առիթի։

Ցուլիսի 8-ին, կիրակի, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$-ին, երբ ես իմ երգեցիկ խմբով Կոջորից վերադառնում էի քաղաք, այդ ճանապարհով, սրիկաներից մէկը շատաջով թափեց բոլորիս վրա ջուր, ապա նրա միւս ընկերներն էլ տեղացին կարկտի պէս քարեր և աւազ շուրջանակի, մեծ բաւականութեամբ, ու սկսեցին փախուստի դիմել։ Հասակաւոր երգիչներիցս մէկը իջնելով կառքից կարողացաւ բռնել անկարգ տղային և նկատողութիւն անել իր փողոցային արարքի համար, սակայն այս վերջինը, փոխանակ խոստովանվելու իր յանցանքը, սկսեց սուլոցներով հաւաքել բոլոր իր համախոհներին, որոնք անմիջապէս շրջապատեցին մեր կառքը յիշոցներով և գռռում-գոչումներով՝ սպառնալով քարերի տարափի տակ անցկացնել մեզ բոլորիս. ոմանք քարերով, ոմանք փայտերով և աղտոտ ջրերով ծեծ ու ջարդի սպառնալիքներ էին կարդում, և խուսափելի էլ չէր լինի, եթէ հազիւ-հազ, մեծ դժուարութիւններով չէինք ազատվել բոլորս վերոյիշեալ գազանաբարոյ փողոցային սրիկաներից, որոնք, ինչպէս պատմում են, ամեն երեկոյեան անկարգութիւններ են առաջացնում այդ խճուղու վրա, մասնաւորապէս թեան կենտրոն դարձնելով այդ վայրը։ Սակայն այս անգամ արդէն հասցրին ծայրայեղութեան։ Ոստիկանութիւն չը կար. դըռնապաններն էլ մօտիկ կանգնած՝ իբրև լուռ ականատեսներ՝ չէին միջամտում, առարկելով թէ իրանց քաղաքամասը չէ։

Զայրացած այս անօրինակ դէպքից, անմիջապէս յայտնեցի ոստիկանութեան, որ շուտափոյթ ոստիկաններ ուղարկեց և մաքրեց այդ վայրը մութ ոյժերից։

Հարկաւոր է անպատճառ ոստիկանական խիստ հսկողութիւն, որպէսզի ապագայում չը կրկնվեն նմանօրինակ անախորժ դէպքեր։

Բուղդան Բերինեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Աւստրիական լրագիրներին տեղեկացնում են Հռոմից, որ այժմ յիբաւի այնտեղ է Թիւրքաց կառավարութեան լիազօր անձը, որ և բանակցում է իտալական կառավարութեան հետ հաշտութեան մասին։ Լուրերի համաձայն, մշակված է հետևեալ ծրագիրը. Իտալիան կը գրաւէ Քիօս կղզին. Թիւրքիան դրան կը պատասխանէ Դարդանէլը փակելով։ Այն ժամանակ մեծ պետութիւնները Ռուսաստանի գլխաւորութեամբ բողոք կը յայտնեն, որ և կը պաշտպանէ Գերմանիան։ Մեծ պետութիւնների բողոքը իբրև force majeure, Թիւրքաց կառավարութեան համար կը լինի արդարացում ժողովրդի առաջ, և այն ժամանակ կը սկսվեն արդէն պաշտօնական բանակցութիւններ հաշտութեան մասին։

✦ Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են, որ ներկայումս Ադրիանուպօլսի, Քըրկ-քիլիսի և Դարդանէլի զօրքերն են միայն, որ հաւատարիմ են մնացել երիտ.-թիւրքերի կոմիտէին. իսկ Կ. Պօլսի, Սալօնիկի և Մօնաստիրի զօրաբանակների օֆիցերութիւնը բացէ ի բաց անցել են օպպօզիցիայի կողմը։

✦ Թէհրանից տեղեկացնում են, որ Քիրմանշահում պարտութիւն կրեց կառավարական զօրամասը Սալար-ուդ-Դօվլէից։ Զօրամասին օգնութեան ուղարկված են հայ կամաւորներ։

✦ Մի խումբ ֆրանսիացի դրամատէրեր որոշել են թոյլտուութիւն ստանալ երկաթուղի կառուցանելու Ջուլֆայից-Թաւրիզ։ Այդ գիծը կը նպաստէ Ռուսաստանին առաջնակարգ դեր պահպանել Պարսկաստանի շուկաներում։

✦ Ռուսաստանը և Մոնղոլիան համաձայնութիւն ստորագրեցին, որի համաձայն՝ Ռուսաստանը պարտաւորվում է հովանաւորել ու պաշտպանել Մոնղոլիայի արտաքին ոտնձգութիւնների դէմ ստանձնելով դրա դրա դէմ ամեն տեսակ իրաւունք ու արտօնութիւն՝ շահագործելու Մոնղոլիայի բնական հարստութիւնները և երկաթուղիներ կառուցանելու նրա մէջ։ Բացի դրանից՝ Մոնղոլիան փոխառութիւններ է կնքելու կամ Ռուսաստանում, կամ թէ նրա համաձայնութեամբ։

✦ Գերմանական լրագիրների ասելով, Ռուսաստանը և Եապոնիան պատրաստ են դաշն կապել այն դէպքում, եթէ Ռուսաստանը ճանաչէ եապոնական ազդեցութիւնը Մանջուրիայում։

✦ Իւանչիկայը մտադիր է ընդ միշտ հեռանալ քաղաքական գործերից։

✦ Ամերիկական մի ռազմանաւ յատուկ յանձնարարութեամբ մեկնել է Չինաստան։ Ցիշեալ ռազմանաւին ուղեկցում են ուրիշ երկու պատերազմական նաւեր ևս։ Այդ հանգամանքին տրվում է շատ խոշոր նշանակութիւն։

✦ Եապոնական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնում է, թէ պրինց Կացուրայի Ռուսաստան այցելելը զուրկ է քաղաքական իմաստից։ Կացուրան Եապոնիա վերադառնալով ստանձնելու է պրեմիէրի պաշտօն։

✦ Քիշնևվի նահանգում բնութեան արհաւիրքները յունիս ամսվայ ընթացքում ոչնչացրել են 30,000 դեսեատին ցանքս ու խաղողի այգի։ Վնասները հաւասարվում են 2 միլիօն բուբլու։

✦ Մոսկվայի առաջիկայ հանդէսներին թոյլ է տրված ներկայ գտնվել ամբողջ պետութեան մինիստրական կրթական հաստատութիւններից ընդամէնը 650 առաջադէմ աշակերտ-աշակերտուհու իրանց տեսուչների առաջնորդութեամբ։

✦ Սէվաստօպօլի անկարգութիւն արած նաւաստիներից շատերին սպառնում է մահվան պատիժ։ Սակայն նախագծված է այդպիսիների պատիժը փոխարինել ցմահ տաժանակիր աշխատանքներով. Ցատուկ պաշտօնեայ Պետերբուրգ է մեկնել զեկուցանելու ծովային մինիստրին իրերի դրութեան մասին։

✦ Ինժեներ Վուցէլը Պետերբուրգից ուղարկված է շուտով բանալու համար Արմավիր-Տուապսէ երկաթուղին։

✦ Շվէյցարիայում գլուխ է բարձրացնում բէակցիան։ Բանւորական միտինգներն ու ցոյցերը բաց երկնքի տակ արգելված են. բանւորական միութեան վարչութիւնը կալանաւորված է։ Գործարանատէրերը արձակում են սօցիալիստ-բանւորներին։ Ցուզմունքն աճում է։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

9 յուլիսի

ՍԷՈՒԼ։ Ֆուզանում հեղեղներն ու փոթորիկները տեղահան են արել 10 հազարնոցու տներ։ Խանգան և այլ գետեր դուրս են եկել ափերից և մեծ վնասներ պատճառում։

ՄՕՍԿՎԱ։ Պիրոգովեան ընկերութիւնը անկէտայի ձեռնարկեց Ռուսաստանի քաղաքների սանիտարական-բժշկական դրութեան հարցերի առիթով։

Գրաւվեց «Русск. Вѣд.»-ի № 157-ը «Խուզնեցովի ծառաստանի դէպքը» յօդուածի համար։

ԿՐԱԿՕՎ։ Կայարանում լօձեցի Մելենկը և Իօզէֆովէչը հետապնդվելու ժամանակ կրակեցին մի քանի անգամ և վիրաւորեցին ծանր կերպով ոստիկանական օֆիցէրին։ Ցետոյ չարագործներից մինը անձնասպան եղաւ, իսկ միւսը ծանր կերպով վիրաւորեց իրան։

ՌԻԳԱ։ Շտիների լճի ափին երեան հանվեցին բուժիկ ցեխեր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հրատարակվեց գինւորական ծառայութեան կանոնադրութիւնը փոփոխող օրէնքը։

Աստրախանի նահանգապետը տեղեկացնում է ներքին գործերի մինիստրութեան, որ նա ձեռք է առել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ չէզոքացնելու Աստրախանում երևան հանված խօլերային դէպքերը։ Նահանգում սկսելու են գործել դաւառական սանիտարական գործադիր մասնաժողովները։

«Невская Звѣзда»-ն ենթարկվեց 500 բ. տուգանքի։

ՍԷՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Զինւորական օդագնացութեան դպրոցում հրդեհը մեծ վնասներ պատճառեց։

ՏՕԿԻՕ։ Ուղղափառ դպրոցում հինգ ռուս ուսանող լաւ եապոներէն գիտնալուն համար պարգևներ ստացան դեսպանից։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագաւորի ներկայութեամբ բացվեց Իմմինհէմ նոր նաւահանգիստը Գրիմսբիի մօտ։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 8 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 58 ր., Եւլախ 4 ժ. 29 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 7 ր. երեկ., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Պոստատար գնացքը № 4—12 ժ. 10 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 14 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 13 ր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 48 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 20 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 6—2 ժ. 44 ր. ցեր., հասնում է Աղստաֆա 5 ժ. 34 ր., Գանձակ 8 ժ. 42 ր. երեկ., Եւլախ 10 ժ. 39 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 3 ժ. 21 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 38 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106 (III կամ IV կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն զգացվի)—4 ժ. 37 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 44 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 5 ր. ցեր., Եւլախ 4 ժ. 13 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բագու 5 ժ. 54 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Արագ գնացքը № 11—10 ժ. 44 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 40 ր. գիշ., Բաթում 8 ժ. 58 ր. առ.։ Պոստատար գնացքը № 3—9 ժ. 41 ր. ցեր., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 59 ցեր., Բաթում 11 ժ. 36 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 5—6 ժ. 36 ր. եր., հասնում է Միխայլովօ 10 ժ. 38 ր. գիշ., Բաթում 7 ժ. 26 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 107 (III կամ IV կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն զգացվի) 6 ժ. 18 ր. առ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 32 ր. ցեր., Բաթում 4 ժ. 31 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ պոստատար գնացքը № $^{74}/_{75}$—12 ժ. 40 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 54 ր. առ., Ալէքսանդրոպօլ 11 ժ. 24 ր. ցեր., Էջմիածին 4 ժամ 40 րօպ. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 7 ր. ցերեկվայ (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 9 ժ. 50 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 21 ր. գիշ., Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № $^{78}/_{79}$ (միայն II և III կարգի վագոններով)—7 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 2 ժ. 18 ր. գիշ., Ալէքսանդրոպօլ 5 ժ. 56 ր. գիշ., Էջմիածին 11 ժ. ցեր., Ուլուխանլու 11 ժ. 26 ր., Երևան 12 ժ. 19 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար № $^{108}/_{109}$—11 ժամ 28 րօպ. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 28 ր. եր., Ալէքսանդրոպօլ 11 ժ. 27 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 40 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 15 ր. առ., Երևան 7 ժ. 23 ր. առաւօտեան։

ԲՈՐԺՈՄ.—մարդատար գնացքը № $^{7}/_{8}$—7 ժ. 58 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 43 ր., Բօրժօմ 1 ժ. 39 ր. ցեր., մարդատար գնացքը № $^{9}/_{10}$—3 ժ. 5 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 48 ր. ցեր., Բօրժօմ 8 ժ. 41 ր. երեկոյեան։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 56 ր. եր., Պոստատար գնացքը № 3—8 ժ. 56 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 5—5 ժ. 51 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—4 ժ. 56 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—9 ժ. 18 ր. առ.։ Պոստատար գնացքը № 4—11 ժ. 15 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 6—1 ժ. 59 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 40 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պոստ. գնացքը № $^{72}/_{73}$—7 ժ. 26 ր. առ., մարդատար-ապրանքատար գնացքը № $^{74}/_{75}$—8 ժ. 33 ր. եր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № $^{80}/_{81}$—12 ժ. 48 ր. ցեր.։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № $^{7}/_{8}$—7 ժ. 8 ր. առ., մարդատար գնացքը № $^{9}/_{10}$—9 ժ. 8 ր. երեկոյեան։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին ևնեարգային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ — 1—2 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—64

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ

Ս. Զ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Ընդունում է երեխաների և կանանց հիւանդութիւնների համար։

Կոջոր, Ստեփանեանի ամարանոց, դեղատան հանդէպ։

(չ.չ.) 435. 10—7

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դոք. Ա. Շահբազեան

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրոֆեսոր Գօլդշայդէրի և պրոֆ. Կլապի Բեռլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում։

Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և պր ֆեսօրների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին։ Հասցէ՝ Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе Dr. med. Schahbasian.

(չ.չ.) 458. 10—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳ. ԴՊ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտնում է, որ դպրոցի հին շէնքի միջին և վերին յարկերը, որ գտնվում է Ներսիսեան և Բարօնսկայա փողոցներում, տրվում են վարձով։

Ցանկացողները պայմանների հետ ծանօթանալու համար պէտք է դիմեն դպրոցի տնտեսական կառավարիչ Կարապետ Գասպարեանին, ամեն օր առ. ժ. 12—3-ը։

(կ. հ.) 502. 4—1

ԵԴԵՍԻԱՅԻ երկսեռ. ծխական օրիորդաց եռամեայ և տղայոց քառամեայ դպրոցների համար

հարկաւոր են

ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ։

Ուսուցչին կը տրվի տարեկան ռոճիկ 400 ր., ռուսաց լեզուի ուսուցչուհուն՝ 350 ր., իսկ միւսին՝ 300 ր.։ Բացի ռոճիկից բոլորն էլ կը ստանան սենեակ, վառելիք և ծառայ։ Ստանձնող ուսուցիչ-ուսուցչուհիները կունենան շաբաթական 25—26 դաս և հերթ. վերակացութեան պաշտօն։ Ցանկացողները թող անյապաղ դիմեն հետևեալ հասցէով. Черезъ г. Моздокъ, въ м. Эдиссію, Попечительству Армянскихъ училищъ.

(ա. օ.) 504. 3—1

ՋԳՐԱՇԷՆԻ դպրոցի հոգաբարձութիւնը սրանով յայտնում է խնդրատու ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին, որ յիշեալ դպրոցի ուսուցչական խումբն արդէն ԿԱԶՄՎԱԾ է։ Հրաւէր չը ստացողները կարող են յետ վերցնել իրանց վկայագրերը։

Հոգաբարձութիւն

506. 1—1

ԿԱՐՈՒՑԵԱՒ ԵՒ ՁԵՌԱԳՈՐԾԻ

ՄԻ ՀՄՈՒՏ

ՀԱՅ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

որոնում է պաշտօն հայ եկեղեցական-ծխական դպրոցներում։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Հայոց Կոնսիստորիա, Մ. Պարամեանին։

(օ. մ.) 493. 3—3

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԵԼԴՇԵՐ

Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Семеновская ул., № 9. Ժամը 3—4-ը։

Ա. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

ԳԱՂՏՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

բազմաթիւ խորհուրդներով, ըէցէպտներով և նկարներով. գինը 50 կոպ. ճանապարհածախսը 15 կ. մարկաներով։ Բժշկարանը պահանջողներին ՁՐԻ, իբրև պրեմիա, միաժամանակ կուղարկվի նոր լոյս տեսած ծիծաղաշարժ վօդեվիլ՝ «ԿՆԻԿԱՐՄԱՏԻ ՃԱԼՎԱՐԸ» (առանձին՝ գինն է 20 կոպ.)։

Դիմել՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Артемію Есаянцу.

(ե.հ.կ.) 287. 50—31

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Համալի Մասլահաթիր

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

Գինն է 30 կոպ.

(Ճանապարհածախսով՝ 38 կոպ.)

Այս գրքի վաճառումից գոյացելիք գումարը յատկացվելու է «ՄՇԱԿԻ» ապահովութեան Ֆօնդին։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Ред. газ. „Мшакъ", կամ Tifl s, Rédaction du journal arménien „Mschak"

Ընտրութիւններ Պետական Դումայի համար

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավան յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ ընտրողներից յայտարարութիւններ ընդունելը և նրանց տեղեկութիւններ մատակարարելը՝ վերաբերեալ ընդհանուր և ռուսական կուրիաների ընտրական ցուցակներին, որոնց կազմել է Ուպրավան, նոյնպէս և յայտարարական բլանկների տրվումը թօշակառուներին ու բնակարան վարձողների համար և ընտրական կանոններից քաղուածքներ ստանալը տեղի ունեն Վիճակագրական Բիւրօյում, որ գտնվում է Քաղաքային Ուպրավային կից, ամեն օր՝ ցերեկ. ժամը 12-ից մինչև 2-ը և երեկ. ժամը 6-ից մինչև 8-ը, իսկ տօն օրերը առաւօտ. ժամը 11-ից մինչև ցերեկ. ժամը 2-ը։

Ցունիսի 3-ի 1907 թ. «Պետական Դումայի Ընտր. Կանոնների» 57-րդ յօդուածի և Ներքին Գործերի Մինիստրութեան մայիսի 13-ի 1912 թ. Հրահանգի՝ վերաբերեալ ընտրական ցուցակների ինչ ձևով կազմելուն՝ 2-րդ և 3 րդ կէտերի հիման վրա, այն անձերը, որոնք ունեն իրաւունք մասնակցելու ընտրութիւններին՝ համաձայն իրանց ունեցած բնակարանների, որոնց համար պետական բնակարանային հարկ չէ վճարվում, և համաձայն իրանց ստացվելիք թօշակադրամի,—ընտրական իրաւունքից օգտվել ցանկանալու դէպքում պարտաւոր են գրաւոր յայտնել Քաղաքային Ուպրավային, ոչ ուշ՝ քան մինչև անուանացուցակների հրապարակումը, ներկայացնելով պատշաճ վկայագրերը, այն է՝ իրանց անունով առանձին բնակարաններ ունեցողները՝ տանտիրոջ հետ ունեցած պայմանագիրը կամ թէ տեղական ոստիկանութիւնից տրված համապատասխան վկայագիր, իսկ պետական, քաղաքային, զեմստվային կամ դասային ու երկաթուղային հիմնարկութիւններում ծառայած լինելուն համար թօշակառու անձերը պիտի ներկայացնեն ոստիկանութեան վկայագիրը Թիֆլիսում կամ Թիֆլիսի գաւառում մէկ տարուց ոչ պակաս գտնվելու մասին, նոյնպէս և պետական գանձարանի կամ այն հիմնարկութեան վկայագիրը, որտեղից ստացվում է թօշակադրամ, սակայն ոչ պակաս մէկ տարուց։

Այն անձերը, որոնք ցանկանում են մասնակցել ընտրութիւններին՝ համաձայն իրանց հօր, մօր կամ կնոջ ունեցած անշարժ կայքերի, Ուպրավային յայտարարութիւն ներկայացնելու հետ միաժամանակ պիտի ներկայացնեն նաև հաւատարմագիր՝ կայքային ցէնզը իրանց արտօնված լինելուն համար, որպիսի հաւատարմագրերը պէտք է վաւերացված լինեն գերբային հարկով և նօտարական կարգով կամ թէ հաստատված իրանց լիազօրութիւն տուող անձի իշխանաւորի, ոստիկանութեան կամ հաշտարար դատաւորների կողմից։

(ա. օ.) 505. 2—1